

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Kljub ledeni elementarni moči prirode, ko sta človek in žival oslepljala v mrazu in burji, je Štirinajsta vedela za svoj cilj: naprej!

Stanovanjske hišice za borce NOV

Občinska skupščina Maribor-Center je osvojila predlog in priporočila sveta za družbeni plan in finance pri omenjeni skupščini o zidanju individualnih hišic za borce NOV.

Predlog predvideva, da bi lahko letos zagotovili dvajset gradbenih parcel; osem v Tomšičevem drevoredu, devet v Vinarski ulici in tri v Kamnici. Prav tako naj bi uredili za tovrstno gradnjo še nekaj lokacij pri Treh ribnikih. Kaže, da bo letos mogoče graditi — vsaj tako zagotavljajo

pri zavodu za urbanizem v Mariboru — predvsem okrog Kamnice in Ribniškega sela. Posamezni člani občinske skupščine Maribor-Center so se zavzeli, da bi bilo treba v tem primeru omogočiti zadružno gradnjo, hkrati pa tudi najetje posojila pod ugodnejšimi pogoji. Me-

nili so, da bi bilo nujno potrebno, da bi posamezni borci dobili kredite do pet ali šest milijonov din za enodstotno obrestno mero, in da bi najeto posojilo odplačali v petdesetih letih. Za gradnjo potrebne parcele naj bi dobili brezplačno in brez licitacije. Pri tem je tudi prevladovalo mnenje, naj bi borci NOV v tem primeru oprostiti plačevanja komunalnega prispevka. Prav tako pa so opozorili, da bo treba pri gradnji upoštevati finančne sposobnosti posameznih borcev graditeljev, ali bodo lahko ti pravočasno odplačevali anuitete. In zato je nujno potrebno, da bi borci graditelje podrobneje seznanili s pogoji graditve.

- kot graditelji naj bi prišli v poštev člani ZB, ki so se aktivno vključili v NOB do decembra 1944;
- gradnja naj bo organizirana na zadružni podlagi;
- gradbena zemljišča (parcele) naj dodeli zadružnikom sklad za komunalo Maribor brez licitacije z neposredno pogodbo;
- odškodnino za dodeljeno zemljišče naj plača vsak zadružnik po splošnih pogojih glede na lego zemljišča;
- prispevek za ureditev zemljišča po predpisanih tarifi naj plača vsak posameznik obročno v desetih letih;
- stanovanjski sklad naj odobri zadruzi oziroma posameznemu zadružniku posojilo največ do zneska petih milijonov dinarjev. Podrobni pogoji glede višine kredita in obrestne mere pa naj bodo enotni za vse tri mariborske občinske skupščine;
- vsak zadružnik mora za gradnjo prispevati vsaj 20 odstotkov svojih sredstev.

Pobudo za tovrstno graditev sta dala občinsko združenje ZB NOV Maribor-Center in občinska komisija za vprašanje borcev in invalidov pri omenjeni skupščini, ki sta na skupni seji pripravila predloge in jih posredovala pristojnim činiteljem pri občinski skupščini. Nato pa je lani decembra o tem razpravljalo svet za družbeni plan in finance ter priporočil občinski skupščini spodaj navedene pogoje gradnje, ki jih je občinska skupščina Maribor-Center tudi osvojila:

Vtisi z novoletnih obiskov borcev

»Ne moreš si misliti, kako presenečeni, srečni in zadovoljni smo bili, ko so nas na Golniku pred novim letom poklicali vse člane ZB v dnevno sobo, kjer so nas čakali zastopniki predsedstva ZB NOV Slovenije in ljubljanskega okraja in nam z novoletnimi čestitkami predali vsakemu zajeten zavitek raznih dobrot. Prav gotovo nam je bila dobrodošla vsebina tega zavitka, toda vsekakor več — mnogo več je pomenilo za nas tisto, da so se nas spomnili predstavniki naše organizacije, nam prišli osebno voščiti srečo in zdravje v novem letu, to je bilo tisto, kar nas je najbolj ganilo. Ob stisku rok z njimi se je marsikateremu med nami orosilo oko od ganotja in zavest, da nismo pozabljeni, čeprav smo začasno izločeni iz družbeno političnega življenja — ker se pač zdravimo v bolnišnici.«

relih in onemoglih bivših borcih na Bokalcu. Mimo tega priznanj in zahval pa ne gre prezreti priznanj zdravnikov in ostalega zdravstvenega osebja, ki so vsi naglašali, kako velikega pomena so ti obiski, kako močan moralni vpliv imajo na bolnika in kako posredno vplivajo tudi na njihovo zdravstveno stanje, ker dvigajo njihovo zavest in voljo do življenja. Res je, nad milijon dinarjev so porabili za darila, toda ta znesek je že obrodil neverjetno visoke obresti. In za uspeh, kakršen je bil dosežen s temi obiski in s temi obdaritvami, ne gre varčevati ne s časom ne s sredstvi. V. M.

Te besede tovarišice, ki se je pred nekaj dnevi vrnila z Golnika, kjer se je zdravila, so me spodbudile, da sem povprašal na predsedstvu ZB NOV ljubljanskega okraja, kako je bilo s tem obdarovanjem. Zvedel sem: Ob pomoči in s sodelovanjem predsedstva ZB NOV Slovenije so pripravili obiske in obdarovanje bolnih članov ZB po raznih zdravilišnih in bolnišničnih, in to tudi na Golniku, kjer so jih obdarovali 112, v Polju pri Ljubljani 134, na Inštitutu za rakasta obolenja v Ljubljani 36, v Begunjah 27, na Bokalcu 22 ter v bolnišnici TBC v Trnovem v Ljubljani 25. Razen v Trnovem in na Golniku so v zavitek dodali tudi cigarete. Na Inštitutu za rakasta obolenja v Ljubljani so bivšim borcem, ki se tam zdravijo, dali tudi kolektivno darilo — radijski aparat za njihovo dnevno sobo. Teško in skoraj nemogoče je popisati zadovoljstvo, presenečenje in hvaležnost, ki so jo izražali obdarovanci obiskovalcem. To, da so jim bila najlepša in najljubša novoletna voščila, ki so mnogo prispevala k dvigu njihove volje do ozdravitve in moralne zavesti, da niso izločeni iz naše družbe in da torej niso pozabljeni. Se posebno prisrčno in zadovoljstvo izražajo so bili izrazi zahvale pri osta-

Pomenek ob letnih konferencah

Kako potekajo letne konference organizacij ZB NOV v našem okraju in kaj je značilno zanje?

— Predsedstvo ZB NOV okraja je napravilo razpored, po katerem so oziroma bodo potekale konference krajevnih organizacij in občinske skupščine. Tako so bile oziroma bodo konference krajevnih organizacij ZROP v novembru in januarju, ZVVI v decembru in januarju, ZB pa v januarju in februarju. Do zdaj je bilo že precej konferenc krajevnih organizacij, pa tudi nekaj občinskih skupščin.

Značilno za letošnje konference in skupščine je to, da na njih razpravljajo v glavnem o istih vprašanjih kot prejšnja leta, le da letos se bolj intenzivno. Za probleme Zveze so se namreč začeli zanimati tudi organi oblasti, kar je hvale vredno. Največ je govora o stanovanjskem vprašanju članov in o zdravstvenem zavarovanju kmetov-borcev. Na krajevnih organizacijah ugotavljajo, kdo pride v poštev za tako zavarovanje, sredstva pa so že preskrbljena.

Konference in skupščine naših organizacij pomenijo obračun dela v preteklem razdobju in načrte za prihodnost. S tem v zvezi se je naš sodelavec dogovoril za pomenek s tovarišem Francetom Vrhovškom, sekretarjem predsedstva ZB NOV ljubljanskega okraja

Alli imajo združenja borcev v vseh občinah okraja skupno tehnično poslovanje, kot je bilo sklenjeno lansko leto?

— Da, imajo. Ponekod poslovanje še malo škriplje, kot temu pravimo, toda to ni nič hudega. Na splošno pa se je tako oblika dela, kot je skupno tehnično poslovanje, pokazala za dobro in uspešno. Predvsem lahko bolje izkoristijo materialna sredstva, razen tega pa so tudi možnosti za racionalnejšo razdelitev odgovornih ljudi po službah in funkcijah večje.

Kakšne so v vašem okraju pripombe glede statuta ZB NOV? Ali ste že dali kakšne predloge za spremembe?

— Predlogov še nismo dali nobenih. Iz občin pa se čuti želja in potreba po združitvi ZB, ZVVI in ZROP tudi v občinskem merilu, kot je zdaj v merilu okrajev. Tudi okrajno predsedstvo je mišljenja, naj se vse tri organizacije združijo na ravni občine, vtem ko naj v krajevnih organizacijah ostane po starem. Nadalje bi bilo dobro, če bi v morebitnem novem statutu bolj precizno opredelili pojem lastništva raznih objektov ZB. To velja predvsem za počitniške domove, pri katerih je treba rešiti vprašanje oskrbovanja, uporabe in vzdrževanja. Po našem mišljenju bi bilo dobro, če bi te počitniške domove in kolonije še nadalje obdržala ZB.

Kako bo pri vas potekalo praznovanje 20. obletnice osvoboditve? Kje in kdaj naj bi bila glavna, oziroma največja proslava?

— Zdaj pripravljamo zbor nekdanjih aktivistov iz okupirane Ljubljane, zbor udeležencev bitke za Ljubljano leta 1945 in pohod mladinskih odredov predvojaške vzgoje. Ta naj bi se začel v Novem mestu, razvijal pa naj bi se po poteh, po katerih so šle naše enote v napad na Ljubljano. O vsem tem še nismo dokončno sklepali. Razen tega bodo naj žaloh odkrili preurejeno grobišče talcev in usmrčenih obojencev z dvema spomenikoma.

Alli ne bi kazalo ob 20. obletnici osvoboditve med drugim vsaj z obiskom počastiti stare borce in aktiviste, zlasti tiste, ki so ostali nekako odmaknjeni in pozabljeni?

— Vsekakor. Kot sem že omenil, pripravljamo zbor nekdanjih aktivistov okupirane Ljubljane in zbor osvoboditeljev. Večina bivših borcev in aktivistov bo zajetih v teh proslavah, bolne in stare pa naj bi obiskali predstavniki naših organizacij na domu.

Besede in dejanja

• Razrešili so direktorja

Ne bom povedal ničesar novega, če rečem, da smo bili te figure na šahovnici, ki jih je premikal direktor... Zaradi vsega, kar smo omenili, je delavski svet tudi razrešil direktorja. Kolektiv industrije je apna v Kresinah in njegovih organi samoupravljanja pa so odločeni, da postavijo podjetje na trdnjše temelje.

Delo, 11. Jan. 1965

• Generalni remont

Ko so na sestanku zvezne gospodarske zbornice razpravljali o popravilih kmetijskih strojev, je predstavnik zrenjaninskega kombinata povedal, da morajo za generalni remont traktorja DT-54 plačati delavci »Remonts 4 do 6 milijonov dinarjev, za traktor S-80 pa 8 do 10 milijonov.

Zadnja cena novega DT-54 znaša okoli 4 milijone, S-80 pa 8 milijonov. Delo, 13. Jan. 1965

• Nejasna vloga zborov volivcev

Se vedno ni povsem določeno, kaj je zbor volivcev, s kako večino lahko sklepa in zavzema stališča. Dalje, ali so sklepi občanov na zboru volivcev obvezni za občinske skupščine. Odgovorov in sklepov ne bo teško definirati spriču ugotovitve, da smo z osmim kongresom ZKJ prišli v obdobje nadaljnega uveljavljanja pravice proizvajalca in državljanja, da neposredno upravlja, bolj s svojim neposrednim odločanjem kot pa z delegiranim mandatom.

Politika 10. Jan. 1965

• Tudi to ovira rotacijo

Ena izmed ovir za uspešnejše izvajanje rotacije je nedvomno tudi to, da se nekateri prizadevni, družbeno odgovorni in utemeljeni ugledni občani hudo otepaajo članstva v predstavniških organih. Vzrokov bo najbrž več, med njimi nemara tudi to, da predsedijo odboriki na raznih sejah letno tudi po sto in več ur, kar je več kot dva delovna tedna.

Delo, 10. Jan. 1965

• Prava pot

Ne gre za poveljevanje števil, anketarstva in same metode. Toda konferenca borcev v mariborskem mestnem središču je nazorno pokazala, da se lahko samo z dobro metodo odkrivajo realna in prava vsebina pojavov in poti za reševanje problemov.

Delo, 12. Jan. 1965

• »Vzorno« vodstvo podjetja

V Zagrebu so sodili šestnajstoric zaradi ukradenega cimenta v podjetju »Udarnik« v Zagrebu. Prodali so 23 vagonov cimenta... Iz občinice, pa tudi iz priznanj obojencev je razvidno, da v podjetju »Udarnik« niso imele nobene kontrole. Cement, ki ga je »Udarniku« posujala tovarna iz Podreče, večkrat ni prišel niti v skladišče, marveč so ga s posredovanjem obojencev direktno prevezvali »kupci«, ki so ga plačevali.

Politika, 12. Jan. 1965

• Več »spačkov«

Predvidevamo, da bomo letos izdelali dvakrat toliko avtomobilov kot lani, toda to še zdaleč ni dovolj, da bi ustregli povpraševalcem. Število naših vozil, ki jih bomo lahko dali na trg, pa je odvisno od vrednosti delov in materiala, ki ga bomo v kooperaciji izvozili v tovarno »Citroen«. Toda to ni odvisno od nas, pač pa tudi od drugih domačih proizvajalcev, vključenih v kooperacijo.

Marin Marinčič, generalni direktor tovarne »Tomos« v Kopru. Politika ekspres, 6. Jan. 1965

• Prodajali so vodo

Obtožnica navaja, da so krivi, da je trgovsko podjetje »Vino« na Bledu prodalo v treh letih tudi 1700 litrov vode, ki so jo spretno mešali v vino in, ki so jo spretno pijače, da so prodajali vino in druge pijače gostilničarju Tineu Arhu, ki ga sploh ni bilo, da so kupili opremo za pisarniške prostore protizakonito, ne da bi plačali prometni davek.

Delo, 13. Jan. 1965

Bivši zahodnonemški obrambni minister Josef Strauss je na nekem političnem zborovanju izjavil, da Nemčija ni edina odgovorna za začetek druge svetovne vojne, rekoč: »Hitler se je odločil, da vkoraka v Poljsko, ker ni zaupal Angliji, da bo spoštovala jamstva, ki jih je dala Poljski.« Za prvo svetovno vojno pa je dejal, da vse države, ki so se borile, nosijo del odgovornosti.

Objavili so, da bo v Washingtonu letos od 13. do 18. septembra mednarodna konferenca o sredstvih za obvarovanje miru brez uporabe sile. Pričakujejo, da se bo konference udeležilo okrog 2000 pravnikov iz 120 dežel.

V zahodnem Berlinu so oskrnili velik spomenik, postavljen v spomin hitlerjevskim žrtvam. Kip ženske, ki simbolizira žrtve civilnega prebivalstva, preganjanega pod Hitlerjevim režimom, so prevrnili s podstavka in ga poškodovali.

V preteklem tednu se je v ibarskem rudniku črnega premoga v jami Ušče pripetila huda rudarska nesreča, ki jo je povzročila — po prepovedovanju dveh rudarjev — ki sta se rešila, eksplozija kompresorja. Zasulo je 14 rudarjev in to v globini 1600 metrov. Kljub obsežnemu nekajdnevemu naporu

Dogodki tedna

številnih reševalcev, da bi rešili zasute rudarje, o usodi katerih sploh niso vedeli, jim ni uspelo rešiti rudarjev. Po nekaj dneh so prišli do enajstih, ki pa so bili že mrtvi, ker so se zadušili s plinom, ki je nastal zaradi požara. Številne sožalne brzojavke so prišle zaradi tragične nesreče ne samo iz naše države, temveč tudi iz tujine.

Na seji izvršnega komiteja CK ZK Slovenije, na kateri so obravnavali vprašanja v zvezi s sklicanjem V. kongresa ZKS, sklenili so, da bo V. kongres ZK Slovenije 17. marca letos in da bo poročilo o delu Zveze komunistov Slovenije med IV. in V. kongresom obravnavala IX. plenarna seja CK ZK Slovenije februarja letos.

Odbor za zunanje zadeve in mednarodne stike zveznega odbora zvezne skupščine je razpravljal o krizi v OZN in o tem, kako je potekalo 19. doseganje zasedanje generalne skupščine. Odbor je opozoril, da kriza, ki jo zdaj preživlja OZN, objektivno koristi tistim silam, ki bi rade ponovno zaostriale mednarodne odnose. Hkrati je odbor pozval zvezno skupščino, naj še ta mesec razpravlja o perečih mednarodnih vprašanjih.

Ameriška vlada je objavila noto, v kateri izraža zaskrbljenost mnogih ameriških državljanov zaradi sklepa bonnske vlade, da z majem preneha preganjati nacistične zločince.

Zahodnonemški kancler Erhard je v svojem govoru izjavil, da bodo sovjetske voditelje, če bodo prišli na razgovore v Zah. Nemčijo, pozdravili, ker da je nemški narod pripravljen na razumevanje in da želi dejanski mir.

Francoski zunanji minister ni sprejel britanskega vabila, naj pride v London na razgovore — zatrjujejo, da je odklonitev v zvezi s prizadevanji francoskega predsednika, da bi Anglijo in Zah. Nemčijo pripravil do tega, da bi se za vedno odpovedali načrtu o ustanovitvi skupnih jedrskih sil.

LR Kitajska je vzdolž severne indijske meje zbrala precej več vojaških enot kot kdajkoli prej in uredila svoje vojaške položaje, hkrati pa zgradila v Ladaku in drugih obmejnih mestih letališča, skladišča in vojašnice.

V razpravo je prišel osnutek resolucije o nadaljnjem razvoju sistema stanovanjskega gospodarstva v naši državi — resolucija med drugim govori o doseganju načina financiranja stanovanjske graditve ter predlaga take spremembe v tej dejavnosti, ki naj graditelje stanovanj bolj spodbujajo k hitrejši in cenejši gradnji stanovanj. Govora je tudi o tem, da bo treba preiti na ekonomske stanarine.

Predsednik zahodnonemškega Bundestaga je izrazil začetne nad odločitvijo arabskih držav, da bodo onemogočile zahodnonemške dobave orožja Izraelu in napravile skupne korake proti Zah. Nemčiji, če bo le-ta navezala diplomatske stike z Izraelom.

Sovjetska zveza je vplačala redni prispevek za letošnji proračun OZN v znesku 3.528.339 dolarjev. Vendar pa SZ ne prispeva denarja za stroške mirovne akcije OZN v Kongu in na Srednjem vzhodu.

Turška vlada je odklonila predlog, naj bi sodelovala v atomskih multilateralnih silah NATO, za katere so zasnovali načrt v ZDA.

Cilj kongoškega osvobodilnega gibanja — je izjavil minister obrambe uporniške vlade Konga Gaston Soumailot — je vrnitev dežele v roke njenih pravih sinov. Obtožil je ZDA, Anglijo, Portugalsko in Južnoafriško republiko, da želijo spremeniti Kongo v novi Južni Vietnam.

SZ je izrazila pripravljenost, da njeni predstavniki sodelujejo na konferenci, ki bo razpravljala o koeksistenci in mednarodnem sodelovanju, kakor ga je koncipiral umrli papež Ivan XXIII. Konferenca bo od 18. do 21. februarja letos v New Yorku.

Japonski premier Eisaku Sako, ki je bil na obisku v ZDA, je ob obisku pri U Tantu zatrdil, da je Japonska pripravljena pomagati, da se reši nespোরazum zaradi Malezije.

Indonezija je pripravljena sprejeti misijo Združenih narodov, ki naj bi ugotovila, kakšno je razporeženje prebivalstva na Severnem Borneu. Indonezijski zunanji minister pa je izjavil, da se bo Indonezija vrnila v OZN, ko bo reorganizirana svetovna organizacija, kajti, da je Malezija le eden izmed razlogov, zakaj je Indonezija izstopila iz članstva v OZN.

Najpomembnejša letošnja gospodarska naloga, ki jo predvidevajo osnove letošnjega družbenega načrta SR Slovenije, o katerih je že razpravljali izvršni svet SR Slovenije, je povečanje proizvodnje za izvoz in maksimalno izkoriščanje obstoječih zmogljivosti za proizvodnjo energije in reprodukcijskega materiala. Računajo, da se bo letos povečala gospodarska rast za okoli 10% v družbenem sektorju.

Predsednik Johnson se je v pismu kongresu zavzel, naj bi se ZDA bolj prizadevale za sklenitev novih sporazumov o razorožitvi, s katerimi bi preprečili širjenje atomskega orožja in odvrnili nevarnost svetovne vojne.

Stalna jugoslovansko-italijanska komisija za izvajanje videmskega sporazuma je na zadnjem zasedanju soglašala s tem, da se vključijo v področja, za katera velja sporazum, nekatera nova naselja in da se poenostavijo formalnosti za izdajanje in potrjevanje dokumentov za prehod.

Od 27. do 30. januarja letos se bo Koča Popović na povabilo zunanje ministra LR Bolgarije mudil v Bolgariji.

Ameriški veleposlanik v Sajgonu Taylor je ponudil južnovietnamski vladi dodatno pomoč v višini zneska, ki bi zadostoval za »nujno povečanje južnovietnamskih oboroženih sil za 100.000 ljudi«.

Ze teden dni stavka v pristaniščih Atlantskega oceana in Mehiskega zaliva okoli 50.000 ameriških pristaniških delavcev. Ameriško gospodarstvo ima dnevno 60 milijonov dolarjev škode.

Bivši britanski premier Winston Churchill, ki je lani 30. novembra praznoval 90 let življenja, je pred dnevi obolev za možgansko trombozo.

Predsednik skupščine Kopra Dušan Barbič je pred dnevi obiskal tržaškega župana dr. Franzila — to je bil prvi povojni obisk predsednika koprskе občine in tržaškega župana. Tržaški župan je ob tej priložnosti sprejel povabilo, naj obišče Koper.

Med vlado ZAR in jugoslovanskim poslovnim združenjem Ingra je bil podpisan sporazum, po katerem bodo spremenili 24.000 ha neobdelane Zahodne pušče v plodna tla. Jugoslovanska podjetja bodo opravila vsa potrebna raziskovalna dela, projektirala in zgradila prekope za namakanje, črpalne postaje, več naselij s 4500 stanovanjskimi hišami, javna poslopja, ceste itd. Največji del površin bodo spremenili v plodna tla za kmetijstvo.

Prvič po letu 1960 je belgijski tisk napadel Moiza Combeja in ga obtožuje samovoljnosti. Obtožujejo ga tudi, ker ni hotel priti v Bruselj, ker je bil v tistem času v tem mestu tudi bivši kongoški premier Adula, ki se je zavzel za rešitev kongoškega vprašanja.

DOPISNIKI NAM POROČAJO • DOPISNIKI NAM POROČAJO

• KRANJ:

V kranjski tovarni »Tekstilindus« deluje aktiv ZB že deset let. V tem času se je pokazalo, da je njegov obstoj v podjetju več kot upravičen, saj mu je uspelo rešiti večino nerešenih vprašanj bivših borcev, zaposlenih v tovarni.

Aktiv ZB šteje 270 članov, deluje pa v okviru sindikalne podružnice. V prejšnjih letih, ko je deloval še samostojno, je deloval v smeri pridobivanja kvalifikacij članov ZB. Uspelo mu je, da je 90 članov ali pridobilo ali pa povečalo kvalifikacije. Člani so se izobraževali neposredno na delovnem mestu, nekaj pa se jih je izobraževalo v dopisni šoli. Pet članov je, ne da bi odšli iz proizvodnje, napravilo srednjo tekstilno šolo.

Vsa leta obstoja aktivna je bilo stanovanjsko vprašanje članov eno izmed najbolj važnih in zahtevnih smeri v njegovem delu. Do zdaj je aktiv v sodelovanju z organi delavskega samoupravljanja rešil stanovanjsko vprašanje 160 članom ZB. V letošnjem letu bo dobilo stanovanje še nadaljnjih 8 članov. Posebno vprašanje so samske članice ZB, ki bodo dobile garsonjere. Za letos je upravni odbor sprejel sklep, da vsi borci s priznano dvojno delovno dobo med NOB, ki gradijo lastna stanovanja ali hiše, dobijo od tovarne kredit v višini 2 milijonov dinarjev.

Vsako drugo leto je aktiv preiskrbel članom sistematičen preventivni zdravstveni pregled. Od 170 pregledanih je samo 25 popolnoma zdravih, ostali pa imajo razne bolezni. Drugi člani se pregleda niso hoteli udeležiti. Dvajset članov je odšlo v tovarniški počitniški dom na izreden oddih, 17 pa jih je poslalo socialno zavarovanje. To velja samo za lansko leto, pošiljali pa so jih tudi prejšnja leta.

Vsako leto zastopniki aktivna pred novim letom, 1. majem in 4. julijem obiščejo na domovih in zdravstvenih zavodih bolne borce in socialno šibke upokojece ter jih obdarijo.

Kot dokaz družbene aktivnosti članov ZB v tovarni naj posluži podatek, da jih je 40 aktivnih v organih samoupravljanja in tovarniških organih družbeno-političnih organizacij. Poleg tega so nekateri tudi po obratnih delavskih svetih.

• MARIBOR:

Pred nedavnim so se člani pevskega društva »Partizan« iz Maribora polnoštevilno zbrali na svojem občnem zboru. Ugotovili so, da so v preteklem letu obogatili svoj program s številnimi novimi pesmi, narodnimi in partizanskimi. Imeli so 18 nastopov v Mariboru in okolici. Novoizvoljeni odbor je sklenil število pevcev še povečati in popestriti program. B. G.

Odrasli in mladina: poslužuje se tega po okusu in kvaliteti priznanega proizvoda.

• KOPER:

Ni moč zanikati, da je bilo v zadnjih letih dane veliko pomoči nekdanjim borcem, da so si lahko popravili neprimerna stanovanja ali pa zgradili nova. Pri tem so se posebno izkazala nekatera podjetja in občine. Naj med temi omenimo nekaj primerov, ki dokazujejo, s kakšnim razumevanjem so podjetja in občine pomagale udeležencem NOV.

V občini Idrija so podjetja in ustanove v letih od 1960—63 dodelile 64 stanovanj borcem NOV, ali 40 odstotkov vseh zgrajenih stanovanj. V občini Postojna je v zadnjih štirih letih dobilo stanovanja 179 borcev, od teh je bilo 55 udeležencev NOV brez stanovanja. Nova stanovanja je dobilo 96 borcev. V občini Sežana je v letih od 1960—1963 dobilo stanovanja 138 borcev NOV, lastna stanovanja pa si je zgradilo 34 borcev, ki so dobili 31.700.000 din posojil. V Tolminu so iz stanovanjskega fonda komune preskrbeli stanovanja 31 borcem NOV, 12 pa jih je dobilo posojilo za gradnjo novih ali popravilo starih stanovanj. V občini Nova Gorica so gospodarske organizacije preskrbele stanovanja 32 udeležencem NOV, občina pa je dodelila stanovanja 12 borcem. V občini Piran so v zadnjih dveh letih dodelili iz stanovanjskega fonda komune in stanovanjskega sklada 112 milijonov dinarjev za popravila stanovanj bivšim borcem. V občini Ilirska Bistrica so v letih od 1960—63 dodelili stanovanja 54 borcem NOV, od teh 29 gospodarske organizacije, 25 pa občina.

Tako je v zadnjih štirih letih dobilo stanovanja 556 udeležencev NOB. Lani pa je bilo v gradnji 45 stanovanj za bivše borce. Gospodarskim organizacijam in občinam je treba dati vse priznanje, saj so za to prispevale veliko denarnih sredstev.

Na stanovanja pa še vedno čaka 585 udeležencev NOB. Ta številka pa ni dokončna, ker je še veliko število tistih borcev, ki čakajo na razumevanje podjetij, kjer so zaposleni. To so po navadi tisti tihi in skromni tovariši, ki računajo na razumevanje kolektiva, ne da bi sami silili naprej. Tako je v Koprju razen 75 nerešenih vprašanj, ki so jih borci vložili lani, še veliko število prošelj iz prejšnjih let. Da bi laže in čimprej rešili vse take primere, so predlagali ustanovitev posebnega sklada, ki naj bi služil samo za gradnjo stanovanj udeležencem NOB. To zamisel so s velikim olajšanjem pozdravili vsi tisti borci, ki živijo v neprimernih in ne zdravih stanovanjih. Upati je, da bo ta zamisel v tem letu tudi uresničena, da bodo potem prišli do stanovanj tudi tisti borci, ki sami nimajo potrebnih sredstev.

Andrej Pagon

• SELO:

Na letni konferenci KO ZKB Se-lo se je razvila zelo živahna razprava o najrazličnejših vprašanjih. To je povsem razumljivo, kajti ob redkih priložnostih, ko se borci zberejo, povedo marsikatero bridkost, ki so jo pretrpeli. Med drugim so sklenili, da bodo določili dva člana, ki bosta skrbeli za okrasitev grobov padlih borcev.

Tudi o novem pokojninskem zakonu so se pogovarjali. Vendar niso ne predsednik ne tajnik organizacije in ne predstavnik občinskega predsedstva Ajdovščina znali razložiti določil novega zakona. To pripisujem dejstvu, da niso prečitali sestavkov v časopisu »TV-15« o tem vprašanju. V mnogih primerih od-

govorni člani organizacije sploh niso naročniki glasila ZKB NOV Slovenije. Predsedstvo ZKB občine Ajdovščine nam je poslalo predstavnika, ki je prišel kot golobček z oljkovo vejico in s seboj prinesel samo seznam tistih, ki prejemale priznavalnino. Po mojem mnenju in mnenju mnogih drugih bi moral tudi znati razložiti smisel novega pokojninskega zakona, tako da bi ga vsakdo razumel in uveljavil svoje pravice. Na konferenci bi bilo prav tako primerno poudariti potrebo, da se vsak član ZKB naroči na časopis »TV-15«, ki prinaša pomembne informacije s področja naše problematike.

Ivan Stantar

• SKOCJAN:

Predsednik KO ZB NOV Skocjan pri Novem mestu je na nedavni redni letni konferenci organizacije dejal, da nekateri člani niso dovolj delavni, predvsem tisti, ki so zadolženi za ureditev spominskega obeležja. Ako bi vsi člani sodelovali v družbenem življenju organizacije, uspeh ne bi izostal, je še poudaril predsednik. V diskusiji je občinski delegat razložil določbe novega pokojninskega zakona. Povedal je še, da so z nedavnim odlokom občinske skupščine socialno zavarovani tudi tisti borci in aktivisti, ki doslej še niso bili. Na konferenci so ugotovili, da je 8. kongres ZKJ za naše velikega pomena, posebno še, ko bodo izvrševali smernice, podane na kongresu.

Karel Hribar - Miha

Zadnje dni decembra 1964 je na delovnem mestu doletela tragična smrt tovariša Karla Hribarja-Miho. Pokojnik se je rodil pred 42 leti na obronkih vasi Praprotno. Po okupaciji je tudi Miha sledil svojem bratu Poldetu, ki je med prvimi odšel v partizane. Miha je bil odličen borec, dvakrat ranjen, v Slandrovi udarni brigadi. Po vojni se je zaposlil v obratu Kalci.

Slava njegovemu spominu!

KOKOŠJA JUHA

ARGO nam želi dober tek!

DELAMARIS IZOLA

Ob tabornem ognju

Maks je živoraril v podstrešnem stanovanju. Dvanajst let. Sprva je bil zadovoljen — soba in kuhinja sta se mu zdeli kar udobno gnezdo zanj in za ženo, zlasti če se je spomnil, kako je v partizanski prenočeval po kozolcih, v smrečju, ali kjer je že bilo. Ko pa so prišli na svet otroci, je začelo zadovoljstvo upadati in se je polagoma spremenilo v nervozo in jezo, ki je povzročila prve resnejše domače prepire. Prosil je in prosil za ustrežnejše stanovanje, pa se je zmeraj našel kdo, ki je bil še

Vsaj za en dan bi mu privoščil...

bolj potreben, vsaj na občini so tako dejali. Naposled se je naveličal prositi za dodelitev stanovanja, hkrati pa je sklenil prositi za kredit, da bi si zgradil enodružinsko (vrstno) hišico.

Kaj pomeni taka odločitev, ve samo tisti, ki je sam gradil hišo s kreditom in prihranki. Prošnja za lokacijo, za kredit, načrt, proračun, komunalni prispevek, pogodba in spet pogodba, pa iskanje izvajalcev, spori z nesolidnimi obrtniki — to je veriga, ki je ni zlepa konec. Pa vse bi še bilo, ko bi cene mirovale vsaj dobro leto. Ali cene gredo gor, kredit usahne, prihrankov že zdavnaj ni več — hišica pa je šele pod streho, stene so še neomane. In kje je še vse drugo: okna, vrata, podi v sobah, voda in elektrika, peči in štedilniki... Če hočeš speljati zažvego do konca, ti ne kaže drugega, ko da se bolj zategneš pas in prosiš za nov kredit. To je storil tudi Maks — ko sta minili že dve leti, odkar je začel graditi, in mu je že zapadel rok plačila prve anuitete za prvi kredit.

Tako je prišla njegova prošnja za dodaten kredit na sejo odbornikov sklada za graditev stanovanjskih hiš. In čudno —

sejanje se je zataknilo prav pri tej prošnji, kajti odborniki so se globoko zamislili nad dejstvom, da je Maks že dobil kredit. Eni so menili, da bi mu le kazalo dati še nekaj, drugi pa so bili odločno proti. Potem so začeli premleovati, kakšno je njegovo socialno stanje.

»Avto ima,« se je nekdo oglasil. »Potem ga naj pa proda,« je poskočil drugi. Ta »drugi« je bil direktor uglednega podjetja. Dobro situiran, lastnik hiše v Ljubljani, weekend hišice na Gorenjskem in lepega mercedesa, razmeroma mlad, zdrav. Ko je bral Maksovo prošnjo, se je ustavil ob besedah, da je že dobil kredit; ni se pa zamislil ob drugih dejstvih; tisti kratki stavek, s katerim je Maks omenil svoje partizanstvo in 80-odstotno invalidnost, pa se je zdel direktorju uglednega podjetja skoraj odveč...

Leta 1945, nekaj mesecev pred osvoboditvijo, je bil Maks hudo ranjen. V bolnišnici »Franji« so mu odrezali nogo nad koleno. Po vojni je dobil protezo, a hodil je vseeno težko (saj noben tak invalid ne hodi lahko). Čez leta je začel misliti na prevozno sredstvo in si naposled z invalidskim popustom nabavil »fička«.

Takrat, ko je jurišal na fašiste, in potem, ko se je zbudil brez noge v bolniški postelji, ko se je prikratk po dolgih letih razjokal kakor otrok, si gotovo ni mislil, da se bo moral v svo-bodni domovini toliko let boriti za ustrežno stanovanje in da bo nekdo našel za njegov primer tako činično rešitev: »Avto ima, pa naj ga proda!«

Kredit je bil Maksu odobren; toda ko je zvedel za stališče uglednega direktorja, ga je vseeno zbolelo. Bridko se je nasmehnil, rekoč:

»Vsaj za en dan bi mu privoščil, da bi živel v mojem podstrešnem stanovanju in da bi bil brez noge, kakor sem jaz.«

F. S.

Predlog glede vojnih zločinov in zločinov genocida

Predsedstvo zveznega odbora Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije je poslalo Zvezni skupščini predlog, da v naši nacionalni zakonodaji ukine rok zastaranja za vojne zločine in zločine genocida.

V obrazložitvi svojega predloga predsedstvo ugotavlja, da po sedanjem kazenskem zakonu v določenem roku zastarajo vsi zločini in tudi zločini proti človeštvu, zločini genocida, vojni zločini nad prebivalstvom, nad ranjenci, bolniki in vojnimi ujetniki, kakor tudi druge vrste vojnih zločinov. Rok zastaranja je 25 let za relativno in 50 let za absolutno zastaranje po izvršenem dejanju.

Ukinitve zastarelosti pregona vojnih zločincev ne nalagajo kakih praktičnih razlogov — pravi predsedstvo — ker, v vojni in od vojne sem je Jugoslavija odločno in temeljito obračunala z vsemi vojnimi zločini, do katerih so prišli pristojni organi. To pomenja, da bi z ukinitvijo tega roka lahko prišlo pod udar zakona le neznanostno število zločincev, kolikor jih je še in ki so svoječasno zbežali, ali pa so se na kakršenkoli način izmaknili roki pravice.

Predlog spremembe v naši zakonodaji se utemeljuje z globoko principialnimi razlogi politične, moralne in vzgojne narave. Taka akcija ustreza splošnim miroljubnim načelom, po katerih se ravna naša država v mednarodnih odnosih in v duhu etičnih norm našega socialističnega človeka. Kajti tudi naši uradni organi in naša javnost smatrajo vojne zločine in zločine genocida za zločine poseb-

ne vrste, ne samo zaradi tega, kar je Jugoslavija doživela v nedavni preteklosti, marveč tudi zaradi prihodnjih stremeljenj naših narodov. Mimo tega ni zastaranje takih zločinov v skladu z našo ustavo.

Predsedstvo opozarja istočasno tudi na napore, ki jih mora premagati v okviru mednarodnih or-

ganizacij borcev in v dvostranskih stikih pri stremeljenju, da bi povsod ukinili rok zastaranja za pregon vojnih zločincev in zločincev genocida v drugi svetovni vojni. V tej zvezi si prizadeva, da bi vlada ZR Nemčije sprejela svoj sklep, po katerem naj bi letos maja ustavili preganjanje vojnih zločincev.

V bratskih republikah

Novi Sad: Lani so v AP Vojvodini posvetili res veliko pozornost razvijanju revolucionarnih tradicij NOV. Pomemben uspeh so dosegli s pisanjem kronik. Konec so 28 kronik in proučili potek dogodkov 4 krajev v NOB. V delu imajo še 48 kronik in proučitev dogodkov iz NOB v 221 krajih.

Sarajevo: Na seji ZZZB NOV okraja Sarajevo so obširneje razpravljali o šolanju otrok socialno šibkih borcev. Ugotovili so, da je v okraju 5550 takih družin s 13.432 otroki, od katerih jih 11.127 obiskuje šole. Od ostalih otrok jih je precej takih, ki so morali opustiti šolanje zaradi slabih gmotnih razmer svojih staršev. Zato je čedalje več primerov, da silijo taki borci v Sarajevo, da bi pač lahko šolali svoje otroke — a tu ni stanovanj. Zaradi tega so pripravili občinskim skupščinam, da razpravljajo o teh

zadevah in jih skušajo rešiti vsaka v svojem območju.

Štip: v štipskem okraju se je od skupno 338 otrok padlih borcev in žrtv fašističnega nasilja izšolalo in doseglo kvalifikacijo 222. Od tega jih je 158 pridobilo srednjo in višjo izobrazbo, a 29 jih je dovršilo študij na raznih fakultetah. Ker so marsikje znašale štipendije le po 5000 do 6000 dinarjev, je bil mnogim teh otrok onemogočen nadaljnji študij.

Reka: v vseh občinah reškega okraja ustanavljajo sklade za priznavalnine in socialno pomoč borcem. V te sklade bodo vložile občine sredstva po svojih gospodarskih sposobnostih, n. pr. Crkvenica 6 milijonov, Reka 20 milijonov, Krk 2 milijona itd. Številni članovi, ki jim je pomoč potrebna, je po njihovi evidenci sorazmerno majhno in jih imajo — po netačnih podatkih — v vsem okraju komaj 300.

Mednarodno sodelovanje ZZZB NOV Slovenije

Mednarodno sodelovanje Zveze združenj borcev NOV Slovenije je bilo lani res bogato in njeni stiki z organizacijami borcev iz drugih dežel zelo plodni. Med letom je SR Slovenijo obiskalo 415 predstavnikov raznih organizacij borcev, in to iz Italije 309, Francije 50, Avstrije 47, Afrike 6 in ZSSR trije.

Da gre pri tem tudi za res množične obiske, nam potrjuje dejstvo, da je obiskala v dneh 25. in 26. aprila koprski okraj in Ljubljano 150-članska turistična skupina članov ANPI (Združena italijanskih partizanov) iz občine San Giorgio di Piano v pokrajini Bologna. Proslave 20-letnice ustanovitve italijanske narodnoosvobodilne brigade »Fontanot« se je udeležilo 125 bivših borcev in svojev te brigade. Na proslavo ustanovitve I. avstrijskega bataljona v sestavi NOV in POS je iz Avstrije prispelo 47 nekdanjih pripadnikov tega bataljona. V juniju je obiskala Tržič 50-članska delegacija bivših francoskih internirancev taborišča Ljubelj.

K tem ugotovitvam moramo dodati še to, da je 549 članov iz

vrst ZZZB potovalo v tujino, od tega jih je 362 prisostvovalo vsakoletni komemoraciji dne 1. novembra v Grazu ali obiskalo grobišča bivših koncentracijskih taborišč. V skupno število teh obiskovalcev tujine so všteti tudi člani, Partizanskega invalidskega pevskega zbora (65), ki so lani priredili pevsko turnejo po DDR

Nemčiji in v pokrajini Pesaro v Italiji.

Vseh obiskov iz tujine je bilo 15, a naših obiskov v tujini 18. Spričo kopice navedenih podatkov in ob pregledu podrobnih poročil o vseh teh stikih je treba ugotoviti, da je bila bilanca mednarodnega sodelovanja ZZZB NOV Slovenije v lanskem letu res bogata.

Ustanovljena je komisija za statut ZZZB NOV

Prejšnji teden je imela komisija za statut ZZZB NOV v Beogradu svojo prvo sejo. Člani te komisije so začeli razpravljati o spremembah in dopolnitvah sedanjega statuta Zveze združenj borcev NOV, ki bi jih bilo treba predložiti letošnji skupščini ZZZB NOV Jugoslavije. Ta komisija bo preučila vse predloge, ki jih bodo poslale organizacije borcev iz raznih krajev. Predlogi sprememb bodo morali biti izdelani do 1. aprila letos.

Ker bodo tudi republiška predsedstva ZZZB NOV poslala tej komisiji svoje predloge za spremembe in dopolnitve statuta, bodo v Sloveniji prireditelj, verjetno po okrajih, širše razprave o statutu, da se ugotovi potreba sprememb in dopolnitev, ki naj bi jih poslali komisiji za statut v Beograd.

KAREL ŠEFMAN

Leto osemnajsto v gornjesavski dolini

(NADLJEVANJE)

V letaku so obljubljali ustanovitev jugoslovanske države, v kateri bodo živeli Srbi in Hrvati. Če k temu dodamo še to, da so Italijani kmalu uspeli navezati prisrčne stike z avstrijskimi oblastmi in je kasneje prišlo celo do manevrov in premikov italijanske vojske, s katerimi so dejansko pomagali Avstrijcem, nam bo takoj jasna podla politika italijanske vlade glede na nas Slovence. Ta politika se je kasneje izkazala v zatiranju Primorcev in Istranov.

Tako smo novembra in decembra 1918 živeli v stalnem strahu, kdaj bodo nad nas udarili Italijani. Zavedali smo se, da so nam največja nevarnost in jim posvečali vso pozornost. Dogovori o ustavitvi sovražnosti med zavezniški in centralnimi silami niso ničesar govorili o razmejitvi med Italijo, Jugoslavijo in Avstrijo. Mi smo bili prepričani, da bomo imeli, kar smo zasedli in da bomo dobili še marsikaj. Preveč smo se zanašali na Wilsona, to nas je zazibalo v sladke sanje utvar in brezskrbnosti.

Čez začasno demarkacijsko črto z Italijani, ki smo jo uspeli upostaviti na lastno pest, so stalno silele patrolje, posamezni oficirji in drugi z raznimi izgovori. Razširili smo vest, da čaka za mejo »bosanski korpus«, saj je znano, kako so se Italijani bahi Bosancev. Tako so Italijani obstali na sedlu Vršč, pri Beli peči in pod hribom Petelinjek. Pozneje smo obveščali o gibanju italijanskih patrolj posamezne srbske posadke, ki so že prihajale v naša kraja.

Po drugi strani pa smo imeli opraviti dovolj tudi sami s seboj, z organiziranjem naše enote. Preko Kranjske gore so se vračali iz Avstrije srbski vojni ujetniki. Iz njih smo sestavili posadko, ki je zasedla postajo Bela peč. Ta je bila po mirovnem dogovoru med Avstrijo in Italijo že na italijanski strani demarkacijske črte. Pričakovali smo, da bodo srbski vojniki kot zavezniški imeli več možnosti zadržati Italijane, ki so se vedno silili na našo stran. Kaj kmalu pa sem moral posadko odpoklicati in nastaniti na železniški postaji Rateče-Bela peč. Tam so jo zajeli Italijani, nato pa smo mi vse skupaj zajeli, osvobodili naše ljudi in zapodili Italijane nazaj proti Beli peči. Naslednji dan sem moral kljub temu zapustiti postajo. Zasedli smo črto kakih 200 metrov od Rateč. Tam je še zdaj državna meja med Jugoslavijo, Avstrijo in Italijo.

Januarja 1919 so Italijani ponovno poskusili vdreti čez mejo, to pot kar po železnici s celimi transporti. Radi bi prišli do Jesenice. Za njihov namen je zvedel železničar Franc Smolej in me obvestil. Obenem je v Kranjski gori uničil kretnice. Noč je bila jasna in mrzla, svetil je mesec, ko so naši vojniki postavili v Ratečah dve strojnici na cesti pri Jalnovi žagi, dve pa kar na tiri, tik pred vlak. Tako smo držali v šahu vlak in kolono kamionov, ki je vozila po cesti. Z odločnim nastopom nam je uspelo vsiljivo zavrniti. Italijani so se obrnili. Imeli so namen zasesti Jesenice, Bled in Bohinj.

NASTOPIJ JE STARI SOVRAŽNIK

Ta dva meseca, november in december 1918, sem večkrat poizvedoval o stanju v naši sosesčini na koroški strani. Posebno me je zanimala okolica Beljaka in Ziljske doline. Nekaj sem zvedel iz Radovljice, kjer je bilo nekakšno poveljstvo nad vojaškimi postojankami v tedanjem okraju. Razen tega sem sprejemal podatke tudi od dr. Tičarja, predsednika narodnega sveta v Kranjski gori. Iz obvestil sem sklepal, da so naše postojanke na Koroškem tudi južno in zahodno od Beljaka

in da so trdno v naših rokah. Razen tega sem pričakoval demobilizacijo. Iz Radovljice so me že obvestili, da me bodo zamenjali...

Tako sem šel 6. januarja 1919 na železniško postajo v Kranjski gori. Srečal sem dr. Tičarja. Ko sem ga vprašal, kaj je novega, mi je rekel, da so Avstrijci najbrž zajeli naše posadke v Ziljski dolini, pa tudi v Brnici, Podkloštru in drugod. Tej presenetljivi novici v začetku sploh nisem mogel verjeti. Če bi bil vedel, da v Brnici in v Ziljski dolini niso zamenjali naši niti orožnikov, ampak so ti dali le nekakšno vdano izjavo, ter da je bila v Podkloštru naša posadka brez telefonskih in drugačnih zvez, poveljstvo pa v 25 km oddaljenem Senta Jakobu, bi lahko razumel, v kako neugodnem in nevarnem položaju smo...

Telefonično sem vprašal Radovljico, kaj se je zgodilo, pa iz odgovora nisem mogel posneti, kakšen je položaj na Koroškem. Odločil sem se na hitro. V Kranjski gori sem poiskal znane zanesljive fante Franca Pečarja, Petra Klofutarja, Pavla Robiča ter še dva, ki pa se njihovih imen več ne spominjam. Z njimi so šli tudi trije Srbi. Okoli dvanajste ure smo že korakali po cesti proti Korenskemu sedlu. Gostjo je naletavel sneg, zapadlo ga je že kak meter visoko. Nikamor se ni videlo, ustavili smo se pri podrtji Polanekove hiše, ki je že na Koroškem, da bi se oddahnil in posvetovali. Okrog treh popoldne smo nadaljevali pot proti Strmcu. Še vedno je snežilo, komaj 20 korakov daleč se je videlo. Zaradi možnosti spopada sem ukazal pohod v koloni po eden, razen tega pa je bilo treba delati gaz. Upali smo, da pridemo do večera v Strmec in tam poizvedemo, kako je na koroški strani.

Komaj smo prišli do prvega jarka, odkoder pelje bližnjica v vas, je Peter Klofutar, ki je hodil spredaj, že obstal. Tudi meni se je zdelo, da je pred nami nevarnost, zato sem šel do njega. Krenili smo dalje kar najbolj previdno. Bili smo že na dnu jarka, ko sva s Petrom skoraj isti trenutek v polmraku in megli zagledala na nasprotnem bregu strazarja. Z brega, kjer je bila bližnjica proti Strmcu, pa sva slišala hrup večjega števila ljudi, ki so šli proti vasi. Spoznal sem, da so nas prehiteli in da jih je mnogo, povrh tega so še oni zgoraj, mi pa v jarku. Razen tega bi se utegnulo zgoditi, če bi jih napadli, da bi nas zajeli ali postrelili in tako se ne bi v Kranjski gori zvedelo prav nič o položaju v tem delu Koroške. Zato sem ukazal hiter umik. Posrečilo se nam je zaradi megle in mraka.

Moja bojazen, da na Koroškem ni vse v redu, se je torej uresničila. Še več, znašil smo se med dvema sovražnikoma. Prav lahko bi si Italijani in Avstrijci podali roke na Korenskem sedlu in preplavili našo dolino. Take in podobne misli so mi rojile po glavi med umikom. Ponoči smo prišli na sedlo. Fante sem pustil v seniku in ukazal postaviti stražo, sam pa sem precej pozno odšel v Podkoren. Upal sem, da bom lahko našel naše fante. Čeprav je bilo že pozno, sem jih srečal z njihovim voditeljem Mihom Grilcem. Čeprav sem poznal Podkoren kot zavedno slovensko vas, take odločnosti nisem pričakoval. Že ob 8. jutraj 7. januarja 1919 je nastala iz podkorenskih fantov na sedlu prva obrambna postojanka. O tem piše Janez Hribar, eden prvih protovoljčev, takole:

Dne 6. januarja 1919 se je po Podkorenu kot blisk raznesla novica, ki jo je prinesel nadporočnik Šefman, da Avstrijci zasedajo tudi južno in zahodno od Beljaka

Obenem je nas fante pozval, naj pomagamo braniti Podkorensko sedlo in vas, če bi skušali vdreti čez mejo. Ta dan je bil praznik in nekaj fantov je bilo v gostilni, zato se je novica hitro razvedela. Takoj se je zbrala prva patrolja. Z menoj so bili Janez Mirtelj, Jože Cuznar ter drugi. Odsli smo na Poljano. Ostali so se zbrali naslednji dan, ko so bili zjutraj že na meji. Začasno smo se nastanili v Petraševem hlevu, kjer je bil že nadporočnik Pečar z nekaj fanti iz Kranjske gore. Pozneje smo se preselili v Surcov hlev, ker je bil tamkaj bolj ugoden položaj. Postavili smo tudi straže proti meji, da bi lahko naznanile bližanje sovražnika. Čez nekaj dni smo dobili tudi telefon. Tistih nekaj dni se ni zgodilo nič takega, kar bi zaslužilo opis.

Ponosen sem bil na fante, ki so tako izkazali svojo požrtvovalnost in domoljubje. Zame je bila to velika in močna spodbuda, da sem se lotil dela z velikim optimizmom. Tudi v Ratečah sem imel uspeh, čeprav tamkajšnji župnik ni kazal za naše početje prevelike naklonjenosti. Bil pa je neprimerno boljši od kranjsko-gorskega, ki je kazal do nas odkrito sovraštvo. Pri organizaciji čete pa mi je bil velika opora župnik Aljaž iz Dovjega. Ta ni zamudil nobene priložnosti, da nas ni navduševal, bodril ter pridobival fante in može za vstop v našo četo.

Kmalu je moja četa narasla na 100 mož in več, govorilo se je o »Korenski armadi« in o »Prostovoljski Šefmanovi četi«. Ta naziv je pozneje dobila naša četa tudi uradno. Ze v prvi polovici januarja je bila znova organizirana fronta. Poveljstvo za zahodno Koroško s sedežem v Radovljici je imelo tri pododseke. Zahodni ali III. od Jepce pa do Petelinjeka je bil pod mojim poveljstvom. Imeli smo 2 pehotna topiča, 10 strojnico, telefonski oddelek in saniteto. Postojanke so nastale po potrebi. Brž ko so postale Karavanke kje prehodne, ko se je stopil sneg ali so ga pregazili, je že tam nastopila straža ali patrolja. Na Jepci nad Srednjim vrhom, na Kamnate vrhu in Petelinjeku so bile tudi straže, ki so varovale s patroljiranjem. Imeli smo tudi več telefonov. Konec januarja je bil moj pododsek že zadosti organiziran za spopad. Toda od tega ni prišlo, ker so naši in Avstrijci sklenili premirje. Ta dogodek opisuje Jože Hribar takole:

Dne 14. januarja smo šli s patroljo treh ali štirih mož čez mejo do Poljaneka, hiše na koroški strani sedla. Vodil nas je Janez Hribar, imeli pa smo namen prineesti od tam peč za naše bivalske in v Surcovem hlevu. Preden smo stopili v hišo, smo iz previdnosti šli do roba, od koder se je videlo v Bistriški graben. Bali smo se presenečenja. Opazili smo avstrijske vojake, ki so šli od Strmca proti Bistrici. Bili so še daleč, zato smo jim sklenili postaviti zasedo. Čakali smo, da pridejo bliže. Ko so se nam približali, smo opazili, da imajo belo zastavo in trobentača, ki je začel trobiti v znak, da prihajajo kot parlamentarci. Spustili smo jih na primerno razdaljo, jih ustavili in ugotovili, da so res parlamentarci. Prosil so nas, naj jih odpeljemo do našega komandanta. Bili so trije, oficir, podoficir in trobentač. Z zavezanimi očmi smo jih peljali do meje, kjer so morali počakati, nato pa je odšel eden naših po nadporočnika Pečarja, ki je ravno takrat prišel nadzirat stražo v Surcovem hlevu. Avstrijski parlamentarci in Pečar so se dogovorili za začasno premirje in redne dnevne stanke med 9. in 10. uro v nevtralnem pasu ob meji.

TV-15 PRIPRAVLJA ZA SVOJE NAROČNIKE

veliko nagradno žrebanje

ki bo meseca maja 1965 ob 20. obletnici osvoboditve. Upravi časopisa je doslej uspelo zbrati številne nagrade za naročnike v vrednosti nad milijon dinarjev. Nagrade so pripadale razna podjetja iz Slovenije.

Pripravljenih imamo že 69 nagrad in sicer:

- el. štedilnik, izdelek tovarne »Gorenje« iz Velenja;
- 2 mopeda »Colibri«, izdelek tovarne »Tomos« iz Kopra;
- zbirko knjižnih izdaj, ki jih je zavod Borec izdal v času svojega obstoja;
- kitara, izdelek tovarne glasbil »Melodija«, Mengeš;
- 8 moških, 8 ženskih in 2 otroška puloverja, izdelki tovarne pletenin v Sežani;
- 10 ženskih oblek, 3 ženske plašče, izdelki »Ideal«, Nova Gorica;
- 2 biro omarici, 2 »Jogi« vložka, tovarna pohištva »Meblo« Nova Gorica;
- sobna omarica tovarne pohištva »Stil«, Koper;
- blago za 5 moških in 5 ženskih oblek, tovarna »Volna«, Laško;
- 5 »Marsovcev«, izdelek podjetja »Elkroj« iz Mozirja;
- 3 kolekcije izdelkov tovarne nogavic »Tonosa«, Savlje pri Ljubljani;
- 10 kolekcij tobačnih izdelkov, prispevek tobačne tovarne v Ljubljani;
- 7-dnevno brezplačno letovanje v Strunjanu v IZRC;
- 10-dnevno brezplačno letovanje v Gozd Martuljku na stroške predsedstva ZZZB NOV Slovenije.

Število nagrad še ni dokončno, ker pričakujemo še nove. Zrebrali bomo 15. maja 1965 v prostorih uprave časopisa. K žrebanju bomo povabili zastopnike naročnikov, ki bodo predstavljali posebno komisijo naročnikov. Upoštevali bomo vse naročnike, ki bodo imeli poravnano naročnino za leto 1965 do 30. aprila 1965, ki jo bodo pobirali pismonoše v mesecu marcu.

Kakor smo že objavili, bomo vsakomur, ki pridobi novega naročnika, izplačali 100 dinarjev provizije. Zato prosimo vse organizacije ZZZB NOV Slovenije, naj pohite z zbiranjem novih naročnikov.

ZA VSO DRUŽINO —

ZANJO: moda, film

ZANJ: vojnuske zgodbe

ZA NAJMLAJŠE: strip

ZA VSE: Roman, humor, uganke

V VSAKO DRUŽINO

to va rija

NA SEJMU »MODA 65«

obiščite paviljon

TOVARNE PLETENIN iz Sežane

kjer boste videli kvalitetno kolekcijo izdelkov pletenin naše tovarne

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

... koliko partizanskih brigad je dala Dalmacija?

Med narodnoosvobodilnim bojem je nastalo štirinajst dalmatinskih brigad: 1. in 2. proletarska, 3., 4., 5., 6., 7., 8. (Šibenška), 9. (trogirsko), 10. (Cetinska), 11. (Biokovska), 12. (I. otoška), 13. (južnodalmatinska) in 14. (bukoviška).

Do največjega priliva novih borcev v partizanske enote je tudi v Dalmaciji prišlo po italijanski kapitulaciji, ko so ustanovili 11 novih partizanskih brigad in jih združili v štiri divizije: 9., 19., 20. in 26. divizijo. Vse te štiri divizije so kasneje sestavljale 8. korpus.

Razen tega pa je v Dalmaciji in na območju Livna in Duvna delovalo še petnajst partizanskih odredov. Sodiijo, da je Dalmacija dala kakih 70.000 borcev.

Ali veste ...

... kako letala lahko pomagajo tudi ribičem?

Po drugi svetovni vojni uporabljajo letala v najraznovrstnejše namene. Že 1948. leta so imeli v ZDA registriranih 54 različnih gospodarskih dejavnosti, ki so jih izvajali s pomočjo letal. V te namene so imeli na voljo 9482 letal.

V kmetijstvu uporabljajo letala predvsem za sejanje, gnojenje ter uničevanje škodljivcev in plevela. Na posestvu Belje so že pred šestimi leti z dvema letalom in enim helikopterjem posipali posevke z azotnim gnojilom. V gozdarstvu so letala zelo koristna ne le za uničevanje raznih škodljivcev in boleznih, temveč jih uporabljajo tudi za preprečevanje in omejevanje gozdnih požarov.

V SZ so leta 1947. leta na ta način obvarovali 200 milijonov hektarjev gozdov, pri tem pa so — podobno kot v Avstraliji — uporabljali tudi posebne protipožarne bombe. V ZDA imajo razen tega še gasilce-padalce, ki jih v primeru potrebe z letali prepeljejo na območje gozdnih požarov.

Britanski ribiči pa pri lovu na kite večkrat pokličejo na pomoč letala, da bi z dimnimi sredstvi zaznamovala sektor, kjer se zadržujejo kiti. Razen letal pa v te namene uporabljajo tudi helikopterje.

Z letali, predvsem s helikopterji, ponekod v Ameriki pregledujejo tudi stanje električnih vodov. Izračunali so, da je to ceneje, ko pa da jih bi kontrolirali z zemeljske površine.

Razen tega pa letala, zlasti v Ameriki, uporabljajo še v najrazličnejše druge namene: farmarji — za nadzor svojih čred, čebelarji — za prevoz čebel, policisti — za preganjanje zločincev, lovci — za lov v džunglah itd.

EDINSTVEN PRIMER HRABROSTI NEKEGA DALMATINSKEGA PARTIZANSKEGA KOMANDIRJA

Sumartin, najmočnejšo nemško postojanko na otoku Braču, je branilo kakih 350 nemških vojakov. Imeli so precej kamnitih bunkerjev, ki so jih bili obdani z minami in bodečo žico. Zavezniška letala so sicer že nekajkrat bombardirala nemške položaje, a brez kakšnega posebnega uspeha.

Nad to »nepremagljivo trdnjavo«, kot so jo takrat imenovali Nemci, so septembra 1944 krenili borci 1. dalmatinske brigade, ki so jo bili z desantnimi ladjami in ob varstvu bojnih čolnov viškega pomorskega sektorja in zaveznikov prepeljali na otok Brač.

Komandant 1. bataljona se je šele pozno popoldne vrnil iz štaba brigade. »Bataljonu so dali nalogo, da se skrivoma pretihotapi na nasprotno stran postojanke in da tedaj, ko bodo drugi bataljoni krenili na juriš, napade postojanko v hrbet«, je komandant bataljona sporočil zbranim komandirjem in komisarjem čet.

Ko je prišel čas za to, je bataljon krenil na pot. Na čelu kolone je bil jurišni vod s svojimi mladimi bombaši, izmed katerih ni imel nihče več kot osemnajst let. Uro kasneje sta bili dve četi in jurišni vod že v nemškem zaledju, ena četa pa je ostala zadaj, da bi bataljonu varovala umik.

Med potjo se je kolona za hip ustavila. Kaj se je zgodilo? Oh, večjevalci so naleteli na nemško patroljo, ki so jo neslišno likvidirali, ujetega podoficirja pa pripeljali h komandantu bataljona.

Natančno ob desetih ponoči je pekleni ogenj oznanil juriš naših bataljonov, ki jim bomo takoj sedaj pomagali tudi mi. Sovražnik, ki nas ne pričakuje, je vso svojo pozornost obrnil na drugo stran.

»Naprej!« se je vzdolž kolone šepetaje širilo povelje. Odpeli smo si torbice, v katerih smo imeli ročne bombe. Jurišni vod se je s »piati«, z novim orožjem, ki smo ga dobili od zaveznikov — počasi približeval bunkerjem. Kar zavrano pa pridira puškomitraljezna desetina z napolnjenimi »šarci«.

Rdeča in zelena raketa! Znak za juriš! Ze v prvem naskoku sta ju-

rišni vod in 2. četa zasedla več bunkerjev, medtem ko je 1. četa naletela na minko polje in se zadržala tik pred bunkerji. Ko je sovražnik ugotovil, kakšna nevarnost mu od tod grozi, je svojo rezervo poslal nad našo četo in jurišni vod. Spopadli smo se kar z bajoneti. Hkrati s tem pa so naši začeli obstreljevati tudi s topovi in »flaki« z nemških bojnih čolnov.

Kratko zatišje, ki je po vsem tem nastalo, smo uporabili za razdelitev municije in obvezovanje ranjencev. Okrog polnoči pa je iz štaba brigade prispel kurir in sporočil komandantu Djuru Kotorašu ukaz: »Umaknite se! Sovražnik je izkrcal okrepitve in z obale pridira proti notranjosti. Dobro se zavarujte in pohitite!«

Pohiteli smo. Nenadoma plamen in dim. Borovci gore, ko da bi jih nekdo polil z bencinom. Ogenj so povzročile granate z nemških ladij, ki še vedno patrolirajo ob obali. Najhuje je tovarišem, ki nosijo ranjence. Vročina je neznošna, še večja pa je želja, da čim hitreje zasedemo koto 205, s katere bi lahko pod ugodnimi okolnostmi napadli sovražnika, ki se je bil izkrcal na obali.

Do kote je bilo še kakih petsto metrov. Tekli smo proti njej, spotoma pa se izogibali gorečim grmom. Tedaj pa so rafali težkih mitraljezov s pobočij kote 205 nepričakovano zasekali po koloni. Trije naši so bili takoj mrtvi, štirje pa ranjeni. Med njimi je bil tudi komandir Frane, ki je, čeprav hudo ranjen v nogo, še vedno na ves glas vpil: »Juriš, proletarci!«

Koto 205, samo osvojili z jurišem. Komandirja Franeta smo z drugimi ranjenci vred poslali na Vis, po osvoboditvi Šibenika pa so ga prepeljali v tamkajšnjo bolnišnico. Rana pa se mu je slabo celila. Neprestano je krvavela in pomagati si je moral z berglami.

Knin je močna postojanka. Četa je že v prvem naskoku razbila četnike, za kar je dobila pohvalo komandanta brigade. Boji za zunanji obroč Knina pa so se tudi še potem nadaljevali. Z nami je bila tudi 1. tankovska brigada. Le tankom se imamo za-

Juriš na berglah

hvaliti, da smo z minskega polja rešili deset naših ranjencev.

Ranjence smo poslali v Šibenik, kjer jih je komandir Frane neprestano obiskoval in prek njih poizvedoval po padlih borcih. Ni mogel več vzdržati. Ljubezen do čete je bila močnejša od bolečin nezacelejenih ran. Ne da bi kdo kaj vedel, se je z enim izmed vozil, s katerimi so prevažali ranjence, pripeljal do Knina. Tam se je orientiral po topniškem in mitraljeznem ognju in počasi, korak za korakom, prispel v prvo bojno črto.

Četa je pravkar spet jurišala. Kdo bi mogel vedeti, kolikokrat že. Bombaši so obmetavali kamnite bunkerje, iz katerih so se umikali Nemci in četniki. V tem peklenem ognju in dimu ni nihče opazil, da je le kakih petdeset metrov za njimi komandir Frane, ki je bil pri takih juriših sicer vselej na čelu svoje čete.

Nenadoma je četa zastala. Sovražnikov ogenj je bil le prehud, ni moč dalje, dokler ne bodo mitraljezovi prisilili k molku.

Kakih deset minometov je začelo obstreljevati sovražnikove položaje. Nekaj min je padlo tudi v mitralješka gnezda.

»Juriš, naprej!« je poveljeval komandirjev namestnik Rade. »Prav, Rade... Ko da si mene vprašal!« je vzkliknil komandir Frane. »Juriš, skojevci!«

Borci, ki so po glasu prepoznali svojega komandirja, so mu med jurišem pomahali v znak podpora. Spet so zapresketale ročne bombe.

Po nekaj sto metrih pa se je četa spet ustavila. Vsaka kamnita ograja je bila nova obrambna črta sovražnika. Tedaj pa sem videl nekaj, česar ni moč nikoli pozabiti.

Komandir Frane je odvrget bergli, iz torbice padlega desetarja Stipeta vzel dve ročni bombi, naročil puškomitraljevcu Vicetu, naj ga varuje z ognjem, in sam krenil nad nemški »flak«.

»Nikar, tovariš komandir!« so ga borci skušali pregovoriti.

Ko da jih ni slišal, je Frane plezal proti »flaku« in za sabo

vekel ranjeno nogo. Sledilo mu je še nekaj bombašev.

Vice, ki je bil v četi najboljši mitraljezec, se je pogumno dvignil iz za klona, da bi čim zanesljiveje varoval svojega komandirja. Po tretjem rafalu pa njegova roka ni mogla več sprožiti mitraljeza. Nadomestil ga je pomočnik Benčič. Vsi borci so z ognjem podprli komandirja, ki se je plazil proti »flaku«, toda rafali nemškega brzostrelnega topa so neprekinjeno presketali po skalovju.

Frane se mu je približal na kakih dvajset metrov. Vrgel je eno, nato pa še drugo bombo. Med dolgim rafalom »flaka« sta odjeknili ostri eksploziji. »Posrečilo se mu je«, so pomislili borci. Nihče pa ni slutil, da je njihov komandir Frane prav v tistem hipu oblezel smrtno ranjen.

Med junake kninske bitke je vpisano tudi ime Franeta Bubića. Ime partizanskega poročnika, mladega fanta iz starodavnega Klisa.

Ante Bačinić

Kdaj je bil ustanovljen glavni štab Slovenije?

Glavni štab Slovenije so pravzaprav ustanovili že 22. junija 1941. leta, in sicer sprva pod nazivom vrhovno poveljstvo, od avgusta — poveljstvo slovenskih partizanskih čet, nekaj kasneje — glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet, od začetka 1943. leta naprej pa — glavno poveljstvo NOV in PO Slovenije.

Sprva se je glavni štab Slovenije zadrževal v Ljubljani, odkoder so posamezni člani štaba odhajali na teren zaradi organiziranja vstaje. Maja 1942 pa se je

preselil na osvobojeno ozemlje. Njegov sedež je bil ves čas vojne Kočevski Rog, razen v zimskih in spomladanskih mesecih 1942/43. leta, ko se je zadrževal v Dolomitih.

Od 1943. leta dalje je v okviru glavnega štaba delovala že vrsta odsekov, ki so se kasneje razvili v oddelke s številnimi sekcijami (operativni, artilerijski, za motorizacijo, tehnični za zvezo, obveščevalni, sodni, veterinarski, sanitetski, organizacijski, kadrovski, intendantski in propagandni odsek).

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Tovariš Ciril Hafner iz Liboj pri Celju je na »Fotografijo z vprašajem« iz lanskoletne 52. številke »TV 15« odgovoril: Fotografija je nastala novembra 1944. 16 fantov predstavlja 2. četo 1. bataljona VDV. Prvi z desne proti levi je komandir čete, tovariš Tone, poleg njega je Ciril Hafner in zadnji (kleči) pri mitraljezu, tovariš Miklavc-Junaš. Fotografiral je tovariš Gregorčič iz Črnomlja.

Tovarišica Mici Grahek iz Bele krajine pa nam je sporočila: Fotografija iz 1. letošnje številke prikazuje skupino deklet, ki se je zbrala na sestanku SKOJ na Božičnem vrhu pri Črnomlju leta 1944. Fotograf je dekleta ujel v objektiv pred hišo Butalove mame. Tovarišica Mici nam je poslala tudi imena vseh fotografirancev. Podatke o fotografirancih je poslala tudi Tončka Medic.

Celo bataljona je takole vkorakalo v neko primorsko vas ali trg. Najbrž je to bilo jeseni 1944 ali pomladi 1945. Kaže, da je hiša na sliki bivše italijansko upravno poslopje. — Vsakogar, ki se bo motiva na fotografiji spomnil, prosimo, naj nam sporoči vse, kar mu je poznanega o nastanku fotografije.

OBRAMBNA VZGOJA INCIVILNA ZAŠČITA

Odkar poznamo radar, vemo, da vojaških objektov ni več mogoče skriti pred sovražnikom takoj kot prej, namreč z umetnim dimom. Kolikor se te trditve nanašajo na točnost pri bombardiranju, so seveda upravičene. Zdjaj pa že delajo poskuse, da bi uporabili oblake dima še v drug nameni, zaradi česar bo njihov pomen še večji. Uporabiti jih je namreč mogoče kot zaščito proti toplotnim učinkom atomske eksplozije. Do tega sklepa so prišli po poskusih, ki so pokazali, da dim — seveda, če je med virom toplote in določnim objektom — zaščiti objekt pred toploto, oziroma zmanjšuje njen učinek.

Pravijo, da je bilo na Japonskem v prvi sekundi po eksploziji od skupnega števila žrtev okoli 20—30 odstotkov posledica toplotnega učinka. Atomska eksplozija povzroča celo vrsto žarkov. Ljudje so bili iznenadeni, zato so jih mnogo pokopale pod seboj ruševine. Če niso umrli zaradi požarov, pa so kasneje zgorili. Domnevali, da je bilo vsaj polovica, če ne celo tri četrtine vseh žrtev — posrednih in neposrednih — zaradi opeklin.

Na temelju doslej doseženih rezultatov lahko rečemo, da so učinki atomske bombe zmanjšali do določene stopnje, in sicer zato, ker dim ne varuje pred drugima dvema učinkoma — pred žarčnim pritiskom in pred gama žarki. V primeru s toplotnim učinkom je premer njunega delovanja sorazmerno majhen. Najvažnejše pri teh poskusih je to, da so obseg toplotnega učinka znatno zmanj-

šali in ga pravzaprav omejili na obseg drugih dveh učinkov. Ob proučevanju uporabe dima kot sredstva za zmanjšanje toplotnega učinka pravijo, da je dala idejo za to kot že v mnogih drugih primerih — narava. Vsakdo ve, da oblak ali megla med soncem in nami zmanjšuje njegovo moč, oziroma toploto. Ker zaradi visoke temperature tudi atomska bomba seva toploto, bi torej oblak ali megla med krajem eksplozije in ciljem zmanjšala toplotni učinek.

Celotno vprašanje zaščite se omejuje na to, da preprečimo, da bi toplotni žarki prišli v neposredni stik s kožo. Celotno najtanjša neprozorna snov, tudi robec na obrazu, zmanjša ali celo povsem prepreči učinek toplotnih žarkov. Zlasti primerno je, če je snov bele barve, ker v tem primeru odbija žarke, črna snov pa, jih vsrkava in tako nastanejo opekline. Prav tako kot sončno energijo merijo tudi toploto atomske bombe s kalorijami. Od množine kalorij, ki jih vir toplote izžareva na sekundo, je odvisna stopnja opekline na določeni površini. Lahke opekline na koži bomo dobili na primer že ob delovanju treh kalorij na kvadratni centimeter. Mlad gozd začne goriti, če

pride na vsak kvadratni centimeter po deset kalorij. Za rane lahko vnetljive odpadke je potrebni kaj malo kalorij, komaj tri ali štiri. V sončnih dneh pride na vsak kvadratni centimeter zemeljske površine normalna tristotinka kalorije na sekundo. To ni človeški koži prav nič nevarno, če pa traja dlje časa, se pokažejo hude opekline. Temperatura atomske bombe je zelo visoka. V trenutku se razvije po eksploziji toplota, ki je po moči enaka tisočtem soncem.

Ce pri tem upoštevamo, da je umrlo zaradi opeklin v Hirošimi okoli 34.000 ljudi, potem nam je takoj jasno, kolikšnega pomena je zmanjšanje toplotnega učinka atomske bombe. V čistem ozračju pridejo toplotni žarki normalno do objekta v ravni črti; če bi napravili umetne oblake, tako imenovane dimne zavese, bi se žarki med prediranjem skozi njih razpršili. Zato bi se njihova moč zmanjšala in bi bil tudi učinek na določenem objektu manjši, se pravi, da bi opekline ne bile tako hude in da bi ne bilo toliko požarov. Za potrditev teorije, da dim zmanjšuje toplotni učinek, so že doslej napravili več poskusov. Ustrezne raziskave in poskuse v

malem so delali na ontarijski univerzi, v vojaških laboratorijih in srednjih ter na vežbaljih. Napravili so dimne zavese na površini več kvadratnih kilometrov in merili učinek toplote na poti skozi zavese. Da bi dobili vtis atomske bombe in njenega toplotnega sevanja, so uporabljali zelo močne svetleče bombe, kakršne uporablja letalstvo pri nočnih operacijah, z natančnimi aparati pa so ugotavljali, kako slabo toplotni žarki na poti skozi to zavese. Zmanjšanje učinka je v

glavnem odvisno od debeline zavese in njene gostote. Čim večja je razdalja in gostota, tem slabši je toplotni učinek. Za poskuse uporabljajo dvoje različnih dimnih zavese, ena je iz posebnega olja in jo uporabljajo med vojaškimi operacijami večje obsega, druga pa je iz ogljikovodikovih spojin. Ta je znatno gostejša in se dviga nad industrijskimi središči. Umetno meglo dobivajo iz olja, segretega do vrelišča. Para thaja v zrak, se tam zgosti in se spreminja v meglo ali — kakor pravimo po navadi — v dim. Proces je podoben kot pri segrevanju vode, le s to razliko, da vodna para izgine v nekaj sekundah, medtem ko ostane oblak dima iz olja po nekaj ur. Ta dim pravzaprav se-

stavljajo milijoni oljnih kapljic, ki so zelo drobne, saj imajo premer 20-milijoninko centimetra. Te drobne kapljice razpršujejo svetlobo. Pojav je podoben tistemu, ki ga vidimo, če pelje ponoči skozi meglo avto s prižganimi žarometi. Zavese iz ogljikovodikovih spojin pa zmanjšuje toploto, s tem da vsrkava žarke. Njeno delovanje se torej razlikuje od delovanja zavese iz olja, ki zmanjšuje učinek žarkov, ker jih razpršuje. Ko so s poskusi ugotovili učinkovitost obeh zavese, so tudi takoj

To pa še ne pomeni, da je vprašanje že urejeno samo s spoznanjem, da dim zmanjšuje premer toplotnega učinka atomske bombe. Poskuse so delali z eksplozijo nad zemeljsko površino, z dimom so zmanjševali toplotni učinek v neposredni bližini eksplozije. Da bi dosegli z umetnimi oblaki kar največji učinek, je treba v naseljenih krajih zagotoviti potrebne ljudi in opremo, gorivo in primerne kraje za dimne generatorce. Vse to je neposredno odvisno od vremenskih razmer. Znano je, da so osnovna sredstva za aktivno obrambo pred napadom iz zraka radarji, usmerjevalni izstrelki in lovška letala. Ker pa takšna obramba ni povsem učinkovita, bi lahko dim uporabljali kot dopolnilno sredstvo pasivne obrambe, s čemer bi zmanjšali učinek letal, ki bi se prebela skozi sistem aktivne obrambe. Le malo letal bi prebilo znanjo obrambo, toplotni učinek atomskih bomb pa bi bil nad mestni, zagnjenimi v dim, za tri četrtine manjši.

Da bi bila zaščita mest z dimnimi zavesami pred atomskim napadom učinkovitejša, je treba urediti v skladu s krajevnimi vremenskimi razmerami. Zlasti je treba upoštevati smer vetra in v skladu s tem določiti mesta, od koder naj bi se širil dim. Poznati je treba tudi hitrost vetra, ker bo le v tem primeru ostal oblak dima določen čas nad tistim krajem, ki naj bi ga skrili.

Višina dimne zavese je v glavnem odvisna od vremenskih razmer in od hitrosti vetra. Če je dimna zavesa pod točko eksplozije, se toplotni učinek zmanjša, če pa je nad središčem eksplozije, se toplota od nje odbije proti zemeljski površini. Če naj bo dimna zavesa čimbolj učinkovita, mora biti 300—600 m nad zemljo.

SLAVKO TARMAN

DIM — zaščita proti toplotnemu sevanju jedrske eksplozije

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

Gusarski napad

Posadka moje ladje, ki je imela 4552 BRT, je štela 17 oficirjev in 175 mornarjev, peljala pa je 2000 potnikov-Kitajcev, ki so za časa sezone delali na Sumatri, nazaj v njihovo domovino. Potniki so imeli s seboj denar, nakit, šivalne stroje, obleko, hrano in najrazličnejše druge stvari.

Ko smo se na vožnji iz Hong-Konga proti Amoju peljali mimo otoka Lanton, sem poveljstvo nad ladjo prepustil tretjemu oficirju Nederkornu, sam pa sem odšel počivat v svojo kabino.

Ob štirih popoldne sem nenadoma zaslišal na poveljniškem mostu hitro hojo in ropotanje. Ko sem pogledal skozi okno, sem opazil dva Kitajca, oborožena z revolverji, četrti oficir Jungeling pa je dvignjenih rok stal na poveljniškem mostu. Skočil sem iz kabine.

»Kaj se dogaja?« sem vprašal Nederkorna. Tedaj pa naju je z revolverji v rokah naskočila ekipa Kitajcev. Ze sem mislil, da nam ni rešitve, ko sta se skozi množico prerinila vodja gusarske tolpe King Ling in njegov pomočnik.

»Ladja naj nadaljuje svojo pot,« mi je ukazal King Ling. »Ko so me odpeljali nazaj v kabino, sem na mizi videl več posod, polnih nakita, ur in denarja. Ropanje se je torej že začelo.

Opolnoči so mi ukazali, naj se zasidram v bližini otočka Kvej-lim. Gusarji so tedaj prijeli nekoga našega oficirja in mu prek mojega strežnika Cinga, ki je bil Kitajec, ukazali:

»Odpri blagajno, sicer te ubijemo!« V njegovi kabini so namreč gusarji našli veliko blagajno in so bili prepričani, da se v njej skriva veliko bogastvo. Ubogi oficir pa je bil tako zmeden in prestrašen, da ni in ni mogel najti ključa. Ko me je King Ling zagledal med vrati kabine, mi je namignil, naj se približam.

»Nihče ne more odpreti blagajne, ker ni ključa,« sem mu povedal. King Linga je vrglo v zrak, nato pa mi je na čelo pristonil cev majhne puške, ki jo je bil izvlekel iz za pasu enega izmed njegovih banditov.

»Odpri blagajno,« se je zadržal. »Ni ključa,« sem mu ponovno odgovoril, kar se je le dalo mirno. Nisem pa mogel skriti znanja, ki mi je drsel po obrazu navzdol.

Takrat pa je pristopil neki gusar s težkim kladivom v rokah. King Ling je pozabil name in ukazal, naj blagajno odpro s silo. »Poslednjič ti rečem, odpri!« se je King Ling ponovno obrnil proti našemu oficirju.

»Brez ključa ne boste mogli odpreti,« mu je ta odgovoril.

»Odpri!« se King Ling ni dal pregovoriti. »Rekli so mi, da je v blagajni petdeset milijonov dolarjev.«

Tako sem se prepričal, da so gusarji imeli na ladji svojega vo-

huna. V blagajni je bilo res petdeset milijonov, toda to so bili kitajski dolarji, skoraj brez vsake vrednosti. Takrat je bilo treba za kilogram mesa plačati pol milijona teh dolarjev.

»Povej jim resnico,« sem ukazal Cingu. Gusarji so ga molče poslušali. Ko je končal, mu je King Ling nekaj naročil.

»Pravi, da je treba blagajno izdreti iz stene,« je prevedel Cing. »Vzeli jo bodo s seboj, ko se bodo izkrcali.«

Če kdo meni, da so gusarstvo dokončno zatrti že pred sto in več leti, se moti. Še danes postane v Kitajskem morju marsikater manjša ladja žrtev gusarjev, lotili pa so se tudi že večjih ladij. Najbolj drzen pa je bil vsekakor napad na nizozemsko ladjo, ki ji je poveljeval kapitan K. A. Blesko. To se je pripetilo 14. decembra 1947

King Ling je nato ukazal, da je treba takoj poiskati ladijskega blagajnika Ceng Tim Kenga. Z revolverso cevjo za hrbtom sva z vodjo gusarjev pregledala vsi ladjo in iskala blagajnika. Vsak Kitajec na ladji je moral stopiti predme. Toda Ceng se je dobro skrival in ga nisva našla.

Nato se me odpeljali nazaj v kabino. Zjutraj je nekdo potrkal na vrata. Bil je Cing, ki mi je sporočil King Lingov ukaz, naj

zapeljem ladjo v sosednji zaliv. Rekel sem mu, da bomo zanesljivo nasledili, če bomo to poskušali, kajti morje je tod plitvo, dno pa skalnato.

»Zagrozil je, da vas bo ustrelil, če ga ne boste ubogali,« mi je odgovoril.

Nisem imel nobene izbire. Še sedaj mi ni povsem jasno, kako sem mogel brez nesreče pripeljati ladjo v zaliv.

V zalivu so bile še druge ladje, kar pa gusarjev ni vznemirjalo.

niso nikogar, so pa le dosegli, da so jih ribiči ubogali in se približali naši ladji. Gusarji so nato preložili naropane stvari z naše na ribiško ladjo. Iz vseh delov ladje so prinašali zavoje, škatle, bicikle, pisalne stroje, košare in zaboje. Naropano blago je bilo vredno več kot milijon dolarjev.

Potem je King Ling ukazal svojim gusarjem, naj se umaknejo z ladje. Pred tem pa je velel spustiti z naše ladje čoln in vanj je moralo stopiti razen mene še sedem naših ljudi. Vsem drugim potnikom in mornarjem so ukazali, naj se umaknejo na nasprotno stran ladje. Nato so čoln privezali za ribiško ladjo in krenili. Ko so se nekoliko oddaljili, je King Ling z velikim nožem prerezal vrvi in nam ukazal: »Vrnite se na ladjo!«

Brž ko smo spet bili na ladji, sem obvestil Hongkong, kaj vse se nam je pripetilo, in zahteval, naj zasledujejo gusarje z letali. In zares, štiri izmed njih so kmalu našli. Enega izmed njih so obsodili na šest let, druge tri pa na po devet let zapora. Za King Linga nisem nikoli več slišal. Za vsak primer pa sem odtle plul le še z oboroženo posadko.

»Stisni jih ob obalo,« mi je King Ling nato ukazal. S pomočjo gusarjev sem zaprl pot dvema ladjama, ki sta odhajali iz zaliva. Ker pa so nam hotele uiti, so gusarji začeli streljati. Zadeli

Znanje in sposobnost

Nedavno so po vseh krajevnih organizacijah ZROP v radovljiški občini zaključili obvezno testiranje rezervnih oficirjev in podoficirjev. Namen te akcije je bil ugotoviti sposobnost in znanje iz gradiva po strokovnem programu za leto 1963-64.

Kot je znano, je ta program med drugim predvideval nove seminarske oblike dela s članstvom za razliko od prejšnjih let, ko je bilo tovrstno delo usmerjeno zgolj na vsakomesečna predavanja. Prednosti seminarjev so bile večkratne, kar se je tudi odrazilo v testiranju. Programirana snov je bila obdelana bolj poglobljeno, z večjo osebno zavzetostjo slehernega udeleženca. Proučevanje je bilo bolj sproščeno in neposredno. Ker so bili seminarji v strnjem časovnem obdobju, je to tudi bolj ustrezalo vsem zaposlenim tovarišem, ki so svoj delovni čas lahko primerno prilagodili seminarjem.

Rezultati testiranja pričajo, da so rezervni oficirji in podoficirji poleg sodelovanja na seminarjih veliko večjo pozornost posvetili individualnemu proučevanju snovi predvsem iz »Vojaškega informatorja«, ki je postal skoraj vsakemu posamezniku najboljši pripomoček.

Zbrani podatki kažejo, da je povprečna ocena 3,20 v občinskem merilu, dosti boljše od rezultatov preteklih let. Posebno velja pohvaliti krajevno organizacijo Črniče, ki je dosegla s 3,50 prvo mesto. S solidnimi ocenami 3,40 in 3,30 se med boljše organizacije lahko prištevajo Begunje oziroma Kropa, čeprav tudi druge organizacije niso dosti zaostajale, saj ni bilo nikjer negativnih ocen.

Kljub pomembnemu kvalitativnemu napredku po strokovni plati ne gre prezreti drugega problema, ki že vsa leta tare vse kra-

jevne organizacije. To je vprašanje udeležbe, ali bolje rečeno odgovornosti posameznih članov do strokovnosti. Če upoštevamo, da se je poleg 60 odstotkov testiranih članov opravičilo le 15 odstotkov, ugotovljamo lahko, da ena četrtnina članstva neutemeljeno ni izpolnila svoje obveznosti. Težko je verjeti, da so ti tovariši dovolj seznanjeni z novo uredbo DSNO, ki omogoča vsem rezervnim starešinam vse možnosti za napredovanje in priznanje vojaške službe, seveda če aktivno sodelujejo v ZROP.

Vprašanje udeležbe in strokovnega usposabljanja je bilo tudi osrednja tema vseh občnih zborov krajevnih organizacij ZROP, ki so potekali istočasno. Iz razprav je sklepali, da bodo strokovno okrepiljeni novoizbrani upravni odbori temu problemu posvetili kar največ pozornosti.

Jošt Rolc

5 USODNIH DNI druge svetovne vojne

39.

Dan, ko je umrl Hitler

Po Hitlerjevi — in tudi Keitelovi — frazeologiji je Wenck izdajalec Prepove, da bi izvršili uničevalni načrt, in celo izdal ukaz, naj ustavijo posebne komandose, ki naj bi načrt izvedli. Pomaga beguncem, tako da jim razdeljuje hrano in zdravila iz svojih vojaških skladišč in čolnov, ki so privezani ob Mitteldeutscher Kanalu. Predvsem pa je pustil odprt prehod čez Labo, ki ga je imela množica beguncev za končni cilj: združenje z Američani. Zato mu ni prav nič do tega, da bi svoje razdrobljene enote pogljal proti vzhodu, v roke zinagujoče sovjetske armade!

Toda Keitel ga mami z besedami. On, ki ni nikdar poveljeval, ki je bil vedno samo odsev, je zdaj nenadoma pijan od avtoritete. Govori, toda spet govori Hitler skozi usta omejenega vojaka, ki je postal njegovo orodje. Ni res, da bi bil položaj obupen. Ruski izpad na Berlin je le majhen incident v velikarski vojni. Vzhodna fronta se je vdala samo na eni točki, ni pa se zrušila. Na severu je ena izmed dveh Heinricijevih armadnih skupin še vedno na svojem položaju ob Odri. Na jugu je Schörnerjeva skupina obdržala večino svojih položajev. Celo okoli Berlina je ruski položaj izredno neugoden. Steiner, ki je sprva preveč omahoval in ki si je zato nakopal Hitlerjevo nezadovoljstvo, je zdaj spet sposoben napasti enote Zukova. Busse je rešil del svoje IX. armade in se med boji umika proti zahodu. Wenck naj se mu pridruži in skupaj bosta rešila Berlin iz bloka. Vojne se dobivajo v napetih trenutkih zadnjih petnajst minut. Zdaj so v takem položaju.

Keitel podpisuje kapitulacijo Tretjega Reicha

V borni gozdarski hiši stoji grobo stesana miza, na kateri so razgrnjeni zemljevidi: iluzija se poraja. Zveze še niso prekinjene. Wenck ne more drugače, kot da se ravna po Keitelovih besedah. Ko ga Keitel zapusti, žari kot na zmagovalni paradi skozi Brandenburška vrata. Ko se vrača, zbere toliko moči, da obišče neko divizijo — prvič se tako poniža —, da bi jo navdihnil s pogumom. Ko se vrne v Berlin, poroča firerju, potem pa se odpelje proti Heinricijevi armadni skupini, da bi jo seznanil s koncentrično akcijo, ki naj bi jo izvedel. Nikoli več ne bo videl bunkerja in gospodarjevega obraza. Ko popoldne 24. aprila zapusti Berlin, padajo granate na središče mesta, in ko pride v svoj štab v Krampnitzu, lahko samo še hitro pobegne iz njega. Rusi so tu. Berlin je obkoljen.

Wenckova ofenziva se sproži čez tri dni. Ni sleparija. Mladenci se res bojujejo. Rusi so presenečeni. Sporočila na berlinskih ruševinah, da prihaja osvoboditelj, niso popolnoma izmišljena. Zasedejo Belzig in povzročijo veliko zmedo v zadnjih ruskih vrstah. Zasedejo Beelitz, kjer osvobode 3000 ujetnikov in ranjencev. Posreči se jim, da pridejo do točke, kjer naj bi se združili z Bussejevo armado, toda tam najdejo kakšnih trideset tisoč popolnoma izčrpanih mož, ki si še dva tedna utirajo pot skozi rusko maso in ki so se naposled zgrudili, ko niso imeli niti toliko moči, da bi se ustrašili ruskega ujetništva. Wenck jih zbere, jih kar se da največ stlči na vlak, ki jih odpelje nazaj, in tako samo s svojimi silami celo doseže železniško postajo Ferch in prvo jezero Havele, Schwielow.

Vendar pa Wenckovo napredovanje ni navdalo z upanjem samo Berlinčanov. Prejšnja Hitlerjeva odločitev ni obveljala. Bunker je spet odposlal klice na pomoč. Dvorjana brez dvora, Keitel in Jodl, sta najprej postavila glavni štab v bližini mesta Furstenberg severozahodno od Berlina, potem pa, ko so Rusi spet napredovali, sta skušala najti zavetje na neki izgubljeni kmetiji sredi mecklemburškega gozda. Zagrizena in slepo vdana sta celo vzpostavila zvezo s Hitlerjevimi bunkerjem. 29. aprila jima prinesejo firerjevo brzojavko: »Pričakujem pomoči. Kje so Wenckove prednje straže? Kaj je z IX. armado? Kaj se je zgodilo ob napadu Holstejevih oklopnikov na severu Berlina?«

Odgovor na ta poziv je majhen zgodovinski problem. Med zaslišanji v preiskovalni dobi nürnbergkega procesa je Keitel povedal tole:

»Jodl je pripravil odgovor naslednjo noč in mi ga predal. Sestavljen je bil približno takole: O IX. armadi nobenih novic. Wenck zelo dobro napreduje s svojim severnim krilom južno od Potsdama. Napad oklopnikov v smeri Krampnitzu neuspešen. Južno Heinricijevo krilo se umika proti zahodu. Dodal sem stavek, ki sem ga sam napisal: Jaz in oficirji vašega štaba smo noč in dan na cesti ter razlagamo enotam, kaj jim je storiti.

Nasprotno pa je uradna verzija odgovora na zadnji firerjev klic na pomoč takale:

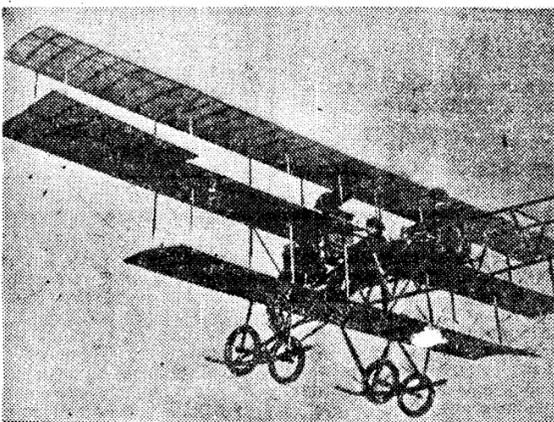
1. Wenckove prednje straže so ustavljene južno od Schwielowa;
2. XII. armada ne more več nadaljevati svojega napada na Berlin;
3. IX. armada je obkoljena;
4. Holstejev korpus je prisiljen v obrambo.

(Podpis Jodl.)

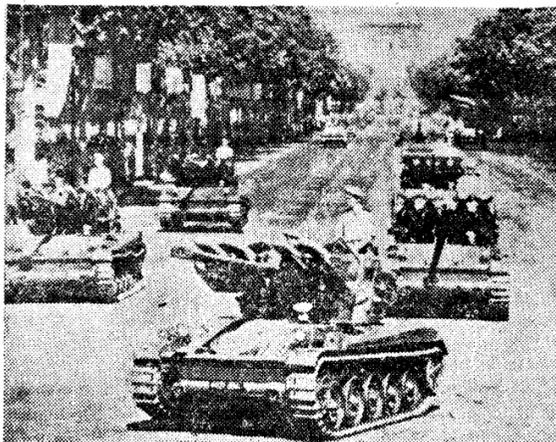
... Kakorkoli že, četudi je res, kar je izpovedal Keitel, to Hitlerju ne bi dosti pomagalo. Rdečearmejski so bili komaj tri-sto metrov proč, ko se je odločil, da naredi samomor.

Obenem se je Wenck, potem ko je tri dni vztrajal na položajih ob Havele, umaknil in prišel do Labe pri Magdenburgu. Američani so spustili vojake in zaustavili civiliste. Veliko jih je naredilo samomor na rečnem bregu, veliko pa se jih je utopilo, ko so hoteli reko preplavati. Bitka za Berlin je bila končana. Hitler je bil mrtev. Sanje so se zrušile. Tisočletni Reich je doživel svoj konec.

KONEC

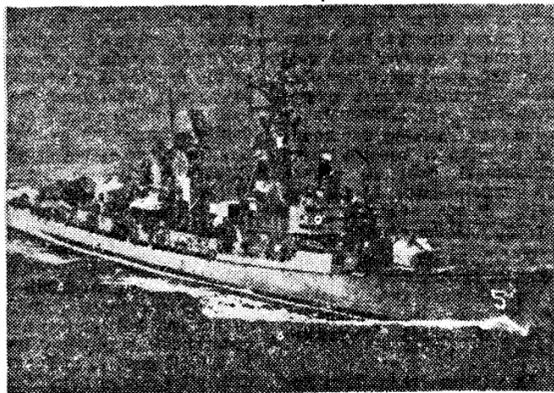
TRIPLAN, ki ga vidimo na sliki, izvira še iz 1908. leta. To trokrilno letalo — za naše pojme nenavadno in smešno — je doseglo komaj kakih 70 kilometrov hitrosti na uro

FRANCOSKA VOJSKA je doslej še edina na svetu, ki je oborožena z večjimi enotami lahkih tankov-nosilcev protiooklopnih dirigiranih raketnih izstrelkov. Čeprav so tanki majhni, se lahko uspešno bore in uničijo tudi nasprotnikove srednje tanke

V BESEDI IN PODOBI

PROJEKTILSKI RUŠILEC »BIDDLE« je postala prva ladja tako imenovanega multilateralnega jedrskega ladjevja Severnoatlantskega pakta. Njegovo posadko sestavljajo oficirji in mornarji iz ZDA, Zahodne Nemčije, Velike Britanije, Italije, Holandije, Turčije in Grčije

Popotovanje po Poljskem

Problemi socialističnih dežel so za nas važnejši kot nenehno ponavljanje števil o velikih uspehih. Saj je splošno znano, da napredujejo socialistične dežele na vseh področjih! Zato pa nas lahko problematika drugih socialističnih gospodarstev marsičesa nauči — ker večina težav, ki jih bomo navajali v tej seriji člankov, prizadeva tudi Jugoslavijo kdaj pa kdaj manj opazno, drugakrat pa povsem izrazito. Prav tako je kakor s katerimkoli od nas. Če hočemo napredovati, se ne smemo opajati ne z lastnimi uspehi ne z uspehi naših prijateljev, marveč moramo samokritično spoznati napake, ki so včasih subjektivne, včasih objektivne narave.

Tudi Poljska ima svojo problematiko. Število zaposlenih se stopnjuje hitreje kot proizvodnja. Ze 1962. se je število zaposlenih povzpelo dvakrat hitreje, kot je določal prvotni načrt, namreč za 519.000 ljudi; 1963. je sledilo nadaljnje povečanje staleža zaposlenih za 6%. Vrednost proizvodnje pa se je dvignila samo za 3%, kar pomeni, da so komaj komaj izpolnili načrte, ki so jih večkrat spreminjali. Na nekaterih industrijskih področjih je proizvodnja padla celo pod raven prejšnjega leta, tako npr. v živilski industriji skoraj za 6%.

Poljskim delovnim ljudem nikakor ni mogoče očitati malomarnosti, vprav nasprotno, včasih pride celo do izkoriščanja, ki ga je npr. ložska partijska delavka Hana Krall v nekem govoru ostro kritizirala. Njen govor, ki je bil objavljen v »Zycie Warszawy«, je vseboval pritožbo zoper »sistematično kršenje zakonov o delovnem času«. Zgodilo se je, da ni neki delavec za 1200 ur čezurnega dela v enem letu dobil nikakršne odškodnine, čeprav bi ga bili smeli po zakonu obremeniti največ s 120 nadurami v enem letu. Mnoga podjetja ne upoštevajo pravilo, niti zakona o mladinskem delovnem pravu; v ložski industriji pogosto zaposlujejo 8000 mladincev pri delih, ki so zdravju nevarna, ne dajajo jim dovolj časa za učenje in jim kratkijo pravico do dopusta. Odpovedi brez odpovednega roka se baje ponavljajo dan za dnem, ne da bi v to privolili obratni sveči. Sindikalnih organizacij pogosto o tem niti ne povprašajo.

Poljaki so pridni, disciplinirani. Zlasti pa ni mogoče mladincem očitati »huliganstva«, ki bi se vsekakor moralo pokazati tudi v proizvodnosti.

Število zločinov zoper javno varnost (nelegalna last orožja itd.), zločinov zoper pravne organe (lažne izpovedi itd.), zločinov proti oblastem in uradam (žalitev uradnih oseb itd.), zločinov proti človeški svobodi in dostojanstvu (žalitive itd.), zločinov zoper drž. gospodarske interese, število pomevber in drugih kriminalnih dejanj se je pri poljski mladini absolutno znižalo.

Krivo za premajhno proizvodnost je treba tu pa tam pripisati zgrešenim investicijam, za katere ni niti moč napraviti odgovornosti premočno naraščajoči birokraciji. Naj to pojasnimo z naslednjim primerom!

Poljaki so s poljedelskim načrtom skušali posnemati Veliko Britanijo. Kakor je stara Anglija uvažala iz kolonij tekstilna vlakna, jih predelovala v blago ter jih potem spet izvažala in bogateja s posebnimi dobički, prav tako je skušala Poljska uvažati živalsko krmo in pozneje izvažati drago meso; To je bila zgrešena zamisel.

Ta načrt je dolgo uspeval. Medtem ko se je na Poljskem pridelale živinske krme od 1955 do 1961 povečalo samo za 31%, je v istem razdobju poskočil izvoz dobro plačane zaklane živine za 123%. Pomanjkanje krme so nadomestili z uvozom. 1957 je znašal uvoz živalske krme 1.900.000 ton, 1962/1963 je Poljsko prizadela nepričakovano slaba žetev. Tedaj bi bili morali uvoziti dodatnih 400.000 ton žita, da bi lahko zadostili potrebam za preskrbo prebivalstva in potrebam za preskrbo živine, ki se je bila medtem razmnožila. Tedaj je prišlo do težav. Premogovno industrijo, ki je prej v precejšnjem obsegu financirala uvoz žita, je zajela zaradi dolge in ostre zime huda kriza. Namesto da bi bili povečali izvoz premoga ter tako omogočili nakup dodatne živalske krme, so morali nepričakovano zmanjšati izvoz premoga še za 1.000.000 ton.

Sledila je verižna reakcija: pomanjkanje premoga je povzročilo v industrijskih obratih zmanjšano proizvodnjo, zaradi pomanjkanja krme so morali množično klati živino. Številna podjetja niso mogla izpolniti načrtov. Medtem ko se je čedalje več ljudi živalo v mesta, je proizvodnja nazadovala.

Poljske občasne krize prav dobro ponazarja plačilna lestvica. Pred oktobrskimi dogodki leta 1956 je znašal povprečni delavski zaslužek v državni industriji 1147 zlotov mesečno. Do jeseni 1957 se je dvignil na 1492 zlotov, do začetka 1958 pa se je znova znižal na 1379 zlotov. Do konca 1958 so si povprečne plače spet opomogle ter znašale 1517 zlotov, kmalu nato so se znova zrušile — znašale so samo še 1476 zlotov. V jeseni 1959 je zaslužil delavec v drž. industriji 1623 zlotov mesečno, na početku 1960. pa vnovič samo 1542 zlotov. Potem se je do konca 1960. povprečna mesečna plača dvigala ter dosegla 1669 zlotov, v naslednjem četrtletju pa je nanovo zdrknila na 1619 zlotov. In tako se je nadaljevalo: zdaj navzgor, zdaj navzdol; vsekakor pa se je ves čas načeloma uveljavljala zviševalna tendenca.

A tudi cene so se dvigale. Premog, plin, električni tok, žito vseh vrst, krompir, povrtnina, sadje, mleko, smetana, surovo maslo, perutnina, alkoholne pijače, kis in vžgalice — vse to se je v enem letu podražilo za 15 do 40%. Sicer so povišali pokojnine, zvišali najnižje plače, določili višje davke dohodke, znižali davke na plače, a kljub temu je prišlo do nemirov med sloji prebivalstva, ki so se čutili popolnoma zapostavljene, npr. med nameščenci zdravstvene službe.

Poljski sta na voljo dve poti: bodisi ugoditi takim zahtevam ali, kolikor mogoče naglo, ustvariti nova delovna mesta za zaposlitev čedalje večjega števila ljudi. Samo po sebi je razumljivo, da se lahko politično in gospodarsko vodstvo, ki ve, kaj terja prihodnost, odloči za izbiro druge poti. Gomulka se je torej odločil, da bo dal v letu 1964 poljedelstvu več ko 1.000.000 ton umetnih gnojil (10% več ko v letu 1963) ter tako osvobodil preskrbo krme za mlado živinorejo uvozne odvisnosti. Poleg tega je začelo poljedelstvo v tem letu uporabljati 25.000 novih traktorjev. Vsega skupaj je dala poljska država — pravilneje: poljsko ljudstvo — več ko 13 milijard zlotov ali 30% več ko leta 1963! Vse za poljedelstvo!

Poljska je investirala ogromne vsote tudi v industrijo. Poljska je privolila, da bo, v okviru svojih dolžnosti, naproti SEV, financirala gradnjo poljskega odseka prekopa Odra-Donava, privolila je v investicijo, ki bo za Poljsko le posredno donosna; neposredno bo ta važni prekop prinašal Poljski komaj komaj kaj več kot prevozne pristojbine.

Dalje se je Poljska obvezala, da bo dala svoje rezerve bakra na voljo ter oskrbovala socialistične dežele s tem redkim in zelo iskanim gradbenim materialom in jih tako osvobodila odvisnosti od kapitalistične borzne cene. Konec 1965. bo na tem področju zaposlenih 11.000 ljudi — 11.000 delavcev, ki bodo delali za Poljsko in socialistične dežele. Naposled se je Poljska obvezala, da bo intenzivneje izkoriščala ležišča turossowskega rjavega premoga, za kar je potrebna dolgotrajna investicija, ki terja od ljudstva precejšnjih gmotnih žrtev.

Ko mislim na Poljsko, se moram vedno spomniti na nekega zelo bogatega znanca. Na moje vprašanje, kako ši je mogel ustvariti tolikšno bogastvo, mi je dejal: »Vedno sem natančno polovico svojega zaslužka porabil, drugo polovico sem investiral. To je vsa skrivnost.« Poljska ravna natančno tako, le da ne bo imel tu dobička posameznik, pač pa vse ljudstvo.

J. N.

»Ljubljanske srednje šole v l. 1941-1945«

Avtor France Škerl, ki je napisal obsežno bibliografijo člankov in razprav o NOB, bralci nekdanjega »Borca« pa ga poznajo po številnih zgodovinskih prispevkih, je napisal to 273 strani obsegajočo knjigo. Zanj je dobil leta 1964 Kajuhovo nagrado. Knjiga je izšla pri zavodu »Borec« v zbirki »Dokazi«.

Vloga in pomen ljubljanskega prebivalstva v naši osvobodilni vojni več ali manj vsi dobro poznamo. V mestu pa je spet bila mladina tista, ki je največ prispevala v neposrednem boju. Med to mladino je bila spet srednješolska mladina tista, ki je bila najštevilnejša, saj je bilo pred vojno v Ljubljani še manj industrije kot je zdaj, poleg tega pa so bila predmestja zaradi žične pregrade okoli mesta večkrat odrezana. Če premislimo vse to, lahko ugotovimo, da se je Škerl lotil opisovanja zelo važnega, skorajda ključnega področja in območja naše revolucije, posebno v začetnem razdobju naše osvobodilne vojne. Toda v kasnejšem razdobju je iz vrst ljubljanskih srednješolcev izšlo na stotine partizanskih oficirjev, aktivistov, na stotine se jih je znašlo v ječah in taboriščih, najdemo pa jih tudi v odporiških gibanjih v tujini ter v prekomorskih enotah. S tem so tisoči takrat mladih ljudi pokazali svojo pripravljenost, da se za ostvaritev svojih idealov tudi žrtvujejo.

Nastaja vprašanje, kako to veličastno snov, podatke o množici zdaj že mrtvih in včasih tudi že pozabljenih, pa tudi živih ljudi, prenesti na papir. Avtor v predgovoru sam priznava, da je njegovo delo samo prispevek za zgodovinarja, ki naj v prihodnosti napiše boljše in obsežnejše razpravo o tem gibanju, in spodbuda vsem, ki bodo pisali svoje spomine. To pa, še ne pomeni, da Škerlov pionirski prispevek ni dragocen za naše zgodovinarje.

Tudi o pomanjkljivosti je potrebno spregovoriti. Podobno kot mnogi drugi zgodovinarji, ki opisujejo NOB, tudi Škerl ne opisuje vsega štiriletnega razdobja z enako intenzivnostjo. Tudi on zelo na široko opisuje zgodnje razdobje 1941-1942. Nadalje je opaziti njegovo pomanjkljivo vztrajnost pri iskanju in ustvarjanju novih virov. O tem je zapisal pisec v predgovoru, da ni naloga zgodovinarja ustvarjati virov, pač pa njihova uporaba

in izkoriščanje. Toda, če hočemo nekatere pojave popolnoma ali vsaj v glavnem razsvetliti, je treba vire tudi poiskati, če jih ni. To možnost bo imel zgodovinar še največ dve ali tri desetletja, tiče pa se zapovedanja spominov udeležencev, ki s tem postanejo vir.

Sem in tja pisec tudi ni popolnoma dosleden pri presoji važnosti posameznih razdobjih ali dogodkov. Nekaterim manj važnim posveča več prostora kot nekaterim zelo važnim. Mobilizacija v domobranstvo in TODT konec 1944 sploh ni omenjena.

Pogrešam tudi temeljitejšo oceno končnega rezultata vsega gibanja srednješolcev v Ljubljani, njih množičnega odhoda k partizanom v vsem štiriletnem razdobju, ne samo neposredno po italijanski kapitulaciji.

Po vsem tem sodeč bo Škerlova knjiga odigrala svojo spodbudno vlogo in postala dragocen pripomoček ne samo za pouk zgodovine, ampak tudi za patriotično in moralno vzgojo naše mladine. MP

Knjiga o ilegalnem tisku v Italiji

ANPIA — vsedrjavno združenje italijanskih antifašističnih političnih preganjancev je pred kratkim izdalo knjigo »Giornali fuori legge — la stampa clandestina antifascista 1922-1943« (Ilegalni tisk — antifašistični ilegalni tisk — 1922-1943). Knjigo so sestavili: Adriano Dal Pont, Alfonso Leonetti in Massimo Massara.

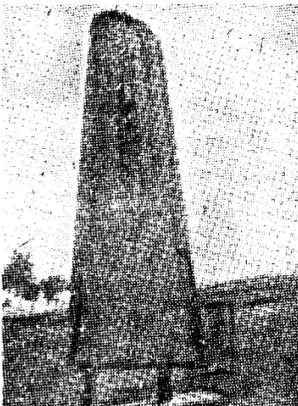
Ze naslov knjige pove, kakšna je tema, objavljena v knjigi. Knjiga je razdeljena na tri dele, obsega pa 339 strani, in sicer:

- obširni uvod govori o svobodi tiska v Italiji, prvi del pa obravnava razdobje, ko je obstajal na pol legalni režim tiska, ki je bil nasilno zaključen z uničenjem opozicijskega tiska;

- drugi del (z naslovom Tisk v podzemlju) govori o tisku komunistov, socialistov, sindikalnih ter drugih organizacij. V tem poglavju je govora tudi o raznem antifašističnem tisku, ki je v zvezi s Slovenci in Hrvati, zlasti pa je podčrtan odporiški boj slovenskega in hrvaškega prebivalstva, ki je dobil že zelo zgodaj oboroženo obliko. Imenovan je v knjigi tudi tisti ilegalni tisk, ki so ga omenjali na sodbah posebnega italijanskega sodišča: Borba, Klasna borba, Primorski glas, Svoboda in Delo;

- zadnje poglavje v knjigi pa je posvečeno tisku med vojno, razširjanju tiska in antifašizmu ter odporišnemu gibanju. Objavljeno je še kazalo o imenih ter o listih, omenjenih v tej knjigi.

Letalsko krilo — spomenik

V predmestju Rume imajo ne navaden spomenik, ki je zgrajen v obliki letalskega krila. Postavili so ga v spomin na letalske enote, ki so 1945. leta vzletavale s tega malega vzletišča pri Rumi. Z letališča v Rumi so pred koncem vojne delovali 113. lovski in 423. letalski jurišni polk. Vsako leto na dan letalstva polagajo vence k temu spomeniku.

POTROŠNIKI! Nosite konfekcijo

Podjetje razstavlja na sejmu »MODA 65« na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani

Oblačila

Ideal

IN ZADOVOLJNI BOSTE

Nova Gorica

VOJKOVA ULICA 105

TELEFON UPRAVA: 20-72, POGON: 21-61, BRZOJAV: »IDEAL« NOVA GORICA, ŽIRO RAČUN PRI NB GORICA 608-11-1-21

GOSTINSKO PODJETJE

hotel TRIGLAV, Koper, JLA 3

- HOTEL
- RESTAVRACIJA
- BAR — HOTEL in
- RESTAVRACIJA v Zusterni

se priporoča cenjenim gostom z izbranimi jedili in pijačami, s solidno postrežbo in prijetno glasbo.

Pravni nasveti

S. O. M. K.

Po prejšnjem zakonu o pokojninskem zavarovanju so imeli udeleženci narodnoosvobodilne vojne, v katero so vstopili pred 9. septembrom 1943. leta, in španske državljanske vojne možnost, da se jih starostno upokoji, če so imeli vsaj 15 vstevnih let za pokojnino, od tega 10 let delovne dobe, njihovo zdravstveno stanje pa je bilo toliko slabo, da je bila taka izjemna upokojitev nujno potrebna. O tovrstni upokojitvi je odločala posebna republiška komisija. Kot udeleženca narodnoosvobodilne vojne izpred 9. septembra 1943. leta vas zanima, kako je to vprašanje urejeno v novem pokojninskem zakonu.

Po 195. členu novega zakona o pokojninskem zavarovanju je določeno, da o izjemnem priznanju pravice do starostne pokojnine udeležencem narodnoosvobodilne vojne, v

katero so vstopili pred 9. septembrom 1943. leta, in španske državljanske vojne odloča posebna komisija, ki jo ustanovi republiški izvršni svet, če ni z republiškim zakonom drugače določeno. Odločba o izjemnem priznanju pravice do pokojnine je dokončna. Torej gre za tiste udeležence narodnoosvobodilne vojne, v katero so vstopili pred 9. septembrom 1943. leta, in španske državljanske vojne, ki imajo najmanj 15 let pokojninske dobe, od tega 10 let zavarovalne dobe, niso pa stari 55 let, niti nimajo 35 let za pokojnino možki, oziroma 50 let starosti, niti nimajo 30 vstevnih let za pokojnino ženske, toda njihovo zdravstveno stanje jim ne dopušča normalne zaposlitve.

Posebna republiška komisija, ki odloča o izjemnem priznanju do pokojnine, kot je obrazloženo v našem prvem odstavku, izda odločbo na predlog občinske komisije. Člane občinske komisije ime-

nuje občinska skupščina. Občinska komisija da svoj predlog k zahtevi, ki jo vloži zavarovavec, k predlogu, ki ga poda združenje borcev, ali k predlogu, ki ga poda organ, zavod oziroma organizacija, v kateri je zavarovavec v delovnem razmerju. Kadar gre za predloge določenih organizacij (združenje zveze borcev ali gospodarska organizacija, v kateri je tak udeleženec narodnoosvobodilne vojne zaposlen) mora stranka, na katero se predlog nanaša, dati svoj pristanelek, torej privolitve. Občinska komisija mora prepelj preskrbeti od Komunalnega zavoda za socialno zavarovanje dodatke o zavarovančevi pokojninski dobi in seveda vse druge podatke, ki jih formalno določa predpis, zakon o pokojninskem zavarovanju.

Kot je razvidno, ni nobene bistvene spremembe od prejšnjega zakona o pokojninskem zavarovanju. Ta določila so praktično ostala nespremenjena.

Ta posebna republiška komisija pa lahko odloča tudi o pravici do družinske pokojnine po smrti borca narodno-

DUŠANKA ŠVIGELJ

Stara komaj 46 let je zgođaj, mnogo prezgodaj, legla v grob na Trati v Kočevju. Številni znanci in prijatelji, člani delovnih kolektivov in organizacij, so jo dne 8. januarja 1965 spremili na njeni zadnji poti. Tako velike udeležbe pri pogrebu človeka v Kočevju že dolgo ni bilo, saj se je zbralo v sprevidu za krsto nekaj tisoč ljudi. To je bil odraz spoštovanja do njenega širokega dejstevovanja v družbenem življenju kočevske občine, kateremu je posvetila kot žena in mati vse svoje moči.

Pot njenega življenja je bila težka. Rodila se je pri Sv. Petru v Šmarju pri Jelsah. Ko je odrasla, je odšla v službo v Maribor. Nemci so jo zaradi izdaje že v letu 1941 zaprli kot sodelavko OF in jo zaradi pomanjkanja dokazov izpustili. Pobegnila je v Ljubljano, kjer se je spet našel izdajalec, da so jo znova zaprli in jo spomlad 1942 obsodili na 4 leta zopora.

Kazen je prestajala v italijanskem zaporih, iz katerih je meseca februarja 1944 pobegnila in se pridružila partizanom na Pivki. Tu je potem ostala do osvoboditve.

V povojnih letih je z družino prišla v Kočevje, kjer je neumorno delala ves čas kot javna družbena delavka za obnovo in izgradnjo porušene in požgane kočevske zemlje. Bila je članica političnih in oblastvenih organov kočevskega okraja in občine, vrsto let pa predsednica RK, ki je na Kočevskem dosegel lepe uspehe s svojim humanim delom.

Zapustila je moža in dva sinova, poleg njih tudi vrsto sodelavcev, znancev in prijateljev. Njen lik in njeno delo pa bo ostalo zapisano v razvoju družbenega življenja na Kočevskem za vedno.

VINKO BON

Tiho in skoraj nepazno je v nedeljek umrl prvoborec in spomeničar, rezervni polkovnik Vinko Bon.

Pokojni Vinko se je rodil 31. 10. 1901 v Gótni vasi pri Novem mestu, na majhni kmetiji, kjer je rasel in hodil v šolo. Po dovršeni osnovni šoli in gimnaziji ni dobil doma zaposlitve, zato je odšel po svetu. Vojna ga je zatekla v Ljubljani, kjer se je maja 1941 leta vključil v OF. Se istega leta je bil vključen v VOS, kjer je opravljal zelo odgovorne naloge. Zaradi aktivnega dela na terenu je bil 27. III. 1942 v Ljubljani aretiran. Odpeljali so ga v internicijo. Toda takoj ko je bil izpuščen, se je zopet vključil v OF in avgusta 1943 odšel v partizane.

V NOV je služboval najprej kot nastavnik v oficerški šoli Glavnega štaba NOV in po sl. vstopu zatečen kot komandant novomeškega področja, kot operativni oficir v štabu VII. korpusa, nato pa komandant šole UDV. Po osvoboditvi je bil pri upravi Ljudske milice za Slovenijo v Ljubljani. Na terenu, kjer je živel, je bil veskokozi kljub hudi bolezn zelo delaven; še nedavno je delal kot predsednik občinskega odbora ZVI. Za zasluge v boju in povojni graditvi je bil odlikovan s številnimi visokimi odlikovanji, bil je tudi nosilec »Spomenice 1941«. Utrujen po velikih naporih in častno izvršenih nalogah se je zadnje dni zdravlil v bolnici, kjer je tudi umrl med svojimi tovariši. Zadnje slovo od pokojnega Vinka Bona je po kazalo, kako je bil priljubljen med nekdanimi soborci in tovariši, ki so ga v tihi žalosti spremili na njegovo zadnjo pot.

OBVESTILO

Sektor za civilno obrambo Državnega sekretariata za zaščito narodne obrambe bo začel v začetku tekočega leta izdajati dvomesečni časopis »Civilna obrana« namesto doseadanega »Civilna zaščita«.

Novi časopis bo prinašal gradivo s področja civilne obrambe. Kot tak bo koristen informator vseh ustanov, ki se ukvarjajo s civilno obrambo. Naročijo ga lahko preko Republiškega sekretariata za narodno obrambo, Ljubljana, Zupančičeva 3, najkasneje do 25. januarja letos.

osvobodilne vojne, v katero je vstopil pred 9. septembrom 1943, in udeleženca španske državljanske vojne, če tak udeleženec ni sam uveljavljal pravice do starostne pokojnine. V 95. členu novega zakona o pokojninskem zavarovanju je namreč rečeno, da se družinski članom udeleženca narodnoosvobodilne vojne, v katero je vstopil pred 9. septembrom 1943, in španske državljanske vojne, ki je ob smrti izpolnjeval pogoje za priznanje starostne pokojnine, prizna družinska pokojnina, če so seveda izpolnjeni pogoji, namreč splošni pogoji za pridobitev družinske pokojnine. Družinska pokojnina se odmeri od starostne pokojnine, ki bi šla takemu udeležencu narodnoosvobodilne vojne, če bi jo bil uveljavil za časa življenja. Družinski člani udeleženca narodnoosvobodilne vojne lahko torej pridobijo pravico do družinske pokojnine, če je umrl udeleženec narodnoosvobodilne vojne, v katero je vstopil pred 9. septembrom 1943, ali španske državljanske vojne, imel vsaj 15 let pokojninske dobe, od tega 10 let zavarovalne dobe,

Kje je zver, ki se imenuje Bormann?

Na eni strani je dobil od Hitlerja generalno pooblastilo, »da v vseh vprašanih strankinega vodstva odloča v njegovem imenu«. Na drugi strani pa je bil namestnik firerja že takrat rahlo ekscentrični Rudolf Hess, ki se je rajši posvečal arheologiji in kulturi golote kot pa aparatu stranke. Sprva je bil Bormann odgovoren za svoje delo sicer formalnemu šefu Hessu, ne pa neposredno firerju. Hitler pa je kmalu spoznal, da bi ta finančnik lahko prevzel nalogo, ki zanjo sam ni bil sposoben in ki mu ni bila pogodu: obratovanje z denarjem.

Bivši »umetnik« Hitler, stanovalec v raznih azilih za brezdomce in v stanovanjih za siromašne, se ves čas svojega življenja ni znal ukvarjati z denarjem, ki ga je smatral za rekvizit malomeščanov. Celo denarnice ni hotel nositi s seboj. Blaga Bormann je plačeval in kasiral. Temu človeku je Hitler zaupal upravljanje svojega zasebnega imetja, ki ga je v začetku predstavljal samo denar od prodaje knjige »Mein Kampf«. Stari borec Max Axmann, ki je do tedaj delal to za Hitlerja, je bil enostavno potisnjen v stran. Razen tega je Bormann imel priliko, da se še bolj prilizne Hitlerju. Dobil je nalogo, naj poišče mesto v divje romantični pokrajini Salzkammergut, potrebno za Hitlerja, čigar domovina je bila v ravnini. Bormann je odpotoval v Berchtesgaden. Pridobil je planinske kmete vasi Obersalzberg, da so mu za skromno ceno prodali potrebne parcele, in tako je dobil vso vas Obersalzberg v svoje roke. Kakor voluhar zbira hrano za zimo, tako je Bormann z vso vneto nakupoval parcelo za parcelo.

Bivši poljedelec je našel naravnost idealno polje svoje dejavnosti. Začel je graditi vojašnice in v skalovje je pognal ceste. Organiziral je gradnjo ogromnega planinskega dvorca in je na vrhu zgradil celo poslopje, ki je rabilo za čajanke. Ustvaril je zorno posestvo in zgradil ogromen rastlinjak: strogi vegetarijanec Hitler naj bi bil v svojem planinskem dvorcu avtarkičen in naj bi imel vsak čas na voljo svežo povrtnino. Poleg planinskega dvorca si je Bormann zgradil hišo zase. Od tod je vodil gospodarstvo svojega gospodarja. K Hitlerjevemu gospodarstvu je poleg številnega osebja spadala v sredini tridesetih let tudi gospa, ki je postala 29. aprila 1945 samo za nekaj ur Hitlerjeva žena: Eva Braun. Ker firerjeve prijateljice njegov dvor ni smatral za posebno osebnost, je Bormannov izkušen instinkt našel novo priložnost, da bi mu bil njegov gospodar hvalen. Do Braunove je bil prav tako izredno ljubezljiv kot do firerja. Tako je manj lepi kot častihlepni deklici bral iz oči vsako željo. Take ljubeznivosti pa proti drugim osebam ni kazal.

Ta nevpludni kmet Bormann, ki ni bil rojen za kavalirja, je storil vse, da bi olajšal Evin dokaj mučni položaj, in je, če Hitlerja ni bilo v planinskem domu, vedno obedoval z njo.

Medtem ko je Bormann zaradi svoje spretnosti postal Hitlerju v njegovem zasebnem življenju nujno potreben, se je tudi v strankinem vodstvu rinil vedno bolj v ospredje. V tem strankinem vodstvu je čudaški Rudolf Hess, ki je trpel zaradi poškodbe na lobanji, vedno bolj spuščal vajeti iz rok. »Pisarna namestnika firerja«, ki jo je formalno vodil Hess, v resnici pa še pred vojno Martin Bormann, je kmalu po letu 1933 postala več kot samo čisto strankin urad in je konkurirala z državno pisarno: z leta 1933 izdanim zakonom »za zaščito enotnosti stranke in države« je ta urad praktično dobil mesto ustavnega organa. »Namestnik firerja« je predvsem dobil pravico, da sodeluje pri državnem in deželnem zakonodajstvu in da pri napredovanju uradnikov pove svoje mnenje. Poleg tega si je Bormann — seveda v imenu nezainteresiranega Hessa — prilastil kontrolo nad vsemi personalnimi vprašanji Hitlerjeve stranke, pravico, ki jo je prej imel državni organizacijski vodja dr. Robert Ley.

Del rutinskega dela je bilo tudi urejevanje — v imenu Hitlerja — vseh sporov med državnimi in provincijskimi vodji. Ta ureditev je dovedla do tega, da je moral vsak provincijski princ v gardi princev »Tretjega rajha« paziti na to, da je bil v dobrih odnosih z vodjo strankine centrale.

Tajnost Bormannovega uspeha je v njegovi sposobnosti, da ukazuje, ne da bi se preveč silil v ospredje, in da se je prav mojstrsko prilagodil načinu Hitlerjevega vladanja, kakor tudi njegovim zasebnim navadam.

Ker je Bormann pravočasno spoznal, da se bo v krogu Hitlerjevih dvorjanov mogel obdržati le tedaj, če ne bo svojega dejanskega vpliva kazal preveč očitno, je svojo moč na zunaj razodel samo v neznatnih okrožnicah, kot je pač ustrezalo njegovim nagnjenjem.

V resnici pa je strankin famulus izdeloval na tekočem traku okrožnice za vse močnike strankine urade — pa tudi državne — predvsem pa za gauliterje. Te okrožnice so bile sicer podpisane od samega Bormanna, toda govorile so v začetku o takih malenkostih, da sestavljalca teh okrožnic niso jemali resno.

(NADALJEVANJE)

FRANCKA SIMONČIČ — Kavškova je skromna žena. Najbrž jo poznamo samo doma, v Litiji. Njenega sina Naceta Simončiča bolj poznajo v Ljubljani, kjer je prizadeveni lutkovni delavec pri gledališču in televiziji. Tudi v pisateljstvu je več. Mlajši sin Jože je brivec v Mariboru.

Njen oče je bil rudar. Še zelo mlada se je poročila; toda tudi mož ji je kmalu umrl.

Prišlo je strašno leto 1941. V deželo je vdril Nemec. Fantje so odhajali v hoste. Tudi Nace in Jože sta odšla brant domovino.

V bližini Simončičevih je stanoval zloglasni avtoprevoznik Jože Dolinar, kateremu je bil okupatorjev denar več kot narodna zavest. Kmalu je krenil z ozke steze poštenja. Vdijal se je Nemcem in vohljat ter ovažal poštene domačine. Njegova žrtev je postala tudi Francka. Umakniti se je morala. Nekaj časa se je skrivala v Kostrenski dolini pri Litiji in drugod na kmetih. Tudi tam so ji bila tla prevroča. Februarske noči sta dve ženi z otrokom — Francka ter njena snaha z enoletno hčerko — zagazili v sveži sneg proti Golišam. Toda izgubili sta se in prišli namesto na Goliše k Bedenu v Podšenturju ob Savi. Snaha se je skrila pri dobrih ljudeh, Francka pa je nadaljevala pot na partizansko javko. Postala je partizanska kuharica. Vzljubili so jo. Gospodarska komisija je pri Ferjanovih, po domače pri Mlakarju na Golišah — med Litijo, Kresnicami, Jevnico in Jančami — uredila svoje oporišče. Ferjanovi so bili sila potrpežljivi in dobri

ljudje, čeprav je njihova družina štela osem otrok.

Francka se rada spominja, kako je bilo pri Ferjanovih. Vsako noč so na javko na Golišah prihajali borci, kurirji, patrolje in

kasneje celo večji oddelki. Vse je bilo treba nahraniti in pokrpati ter oprati.

Leta 1944, na prvo obletnico zgodovinskega zasedanja v Gaji, je okupator pridrvel na Goliše. Postrelili so mnogo mirnih prebivalcev ter požigali, kar je hotelo goreti. V sosesčini Ferjanovih je zgorela Godčeva hiša z mnogimi prebivalci.

Nemci so pridrveli tudi k Ferjanovi hiši, kjer je Francka pripravljala hrano. Začeli so strjeljati kar skozi okna in ubili malega kurirčka Tončka Želznika. Francka je skušala pobeg

niti skozi okno na zadnji strani hiše. Toda dohitela jo je sovražnikova krogla in ji prebila roko. Teden dni se je preganjala Francka skrivala po okoliških hostah in iskala zavetja pred sovražnikovo hajko. Ranjena roka jo je hudo bolela. Celo gangrena je grozila.

Francka je srečala skupino partizanov, ki so bili na poti v Belo krajino. Nekaj časa je potovala z njimi, do Gabrovke. Francka misli, da je skupino vodil tovariš Franc Leskošek — L.ka. V Gabrovki so se ločili in Francka je našla pot v črnomaljsko bolnišnico. Tam so ji roko pozdravili. Poleg te sreče je doživela še eno. V bolnici sta jo obiskala sinova — partizana Nace in Jože.

Zdaj ko je Francka že prešla 65. leto, rada obuja spomine. Predpasnik in kuharico iz partizanske kuhinje na Golišah je oddala litjiskemu muzeju NOV. Za svoje požrtvovalno delo pa je prejela dve odklovanji. Težki so bili časi, ki jih je Francka preživela v zadimljeni kuhinji na Golišah.

J. Zupančič

Komu je nevarna francoska atomska bomba? Socialistični kandidat za prihodnje francoske predsedniške volitve (de Gaullov protikandidat) je takole odgovoril nekemu degolistu, ki je bil rekel, da francoska atomska bomba ne bo poslabšala francosko-sovjetskih odnosov, češ da francoska atomska bomba ni nevarna Sovjetski zvezi: »Če francoska bomba ni nevarna za šole, bolnišnice in stanovanjske hiše v Moskvi — pa je nevarna za šole, bolnišnice in stanovanja v Parizu, Toulousu in Brestu.«

S kljuke in klina

Adenauer ni zadovoljen s svojim portretom. Bivši zahodnonemški kancler Adenauer si je v spremstvu svojega zeta ogledal razstavo ekspresionističnega slikarja E. G. Hausinga v Bonnu. Ustavil se je pred svojim portretom, ki ga ni kdove kako navdušil: »Ali sem res tako zloben, kakršen sem videti na tem portretu?« je vprašal zeta. Zet, ki ima v svoji sobi na steni kopijo omenjenega portreta, mu je odgovoril: »Vsi gostje pravijo, da si na tej sliki najbolj podoben samemu sebi.«

Piščanec s štirimi nogami...

Neki Stanojevič se pritožuje v »Politiki«, da je kupil v neki beograjski prodajalni Poljedelskega kombinata Beograd piščanca, zavitega v polivinilski vrečki — na vago. Ko so doma vzeli piščanca iz vrečke, so bili »prijetno« presenečeni: v vrečki so bile poleg piščančka štiri noge. Nedavno prej so Stanojevičevi našli v vrečki — tri noge. Kar lep napredek, vsakokrat po eno nogo več! Stanojeviču se zdi čudno, da nikdar ne najde v vrečki piščančka, ki ne bi imel nog, ki pa bi imel dvoje jeter. Stanojevič svetuje omenjenemu kombinatu: »Če gre pri vsej stvari za križanje perutnine, priporočamo tem našim »novatorjem«, naj v prihodnje križajo perutnino tako, da bo imela npr. več prsi, več jeter ali podobnih delov ter kolikor mogoče malo nog, ali tako, da bo sploh brez nog...«

Fevdalni klub v New Yorku.

Filmski igralec Danny Kaye si je dolgo na vso moč prizadeval, da bi ga sprejeli v klub, klubsko vodstvo pa se ni moglo odločiti, da bi sprejelo — filmskega igralca. Nasled je igralcu le uspelo vladati se v ta klub, a že mesec dni po njegovem vstopu v klub je klubsko vodstvo prejelo njegovo izjavo o izstopu iz kluba. »Ne želim biti član kluba, ki sprejme takšnega pobalinskega neugnanca, kakršen sem jaz.«

»Lep« poklon milanskega »Tempa« televiziji.

Po končani dnevni novinarski stavki v Italiji je časnik »Tempo« napisal: »Casniki so poslednji most kulture; če jih ne bi bilo, bi morali vsi doma čepeti pred televizijskimi sprejemniki in gledati idiotske programe, ki bi nam sčasoma iz možganov presneli še poslednje lastno mnenje.«

Po sledi za pogrešanim bratom

Se dandanes se dogaja, da nekoga, za katerim je bila med drugo svetovno vojna izginila vsaka sled, zopet odkrijejo in izvedo marsikaj o njegovi usodi. Žal se tako ni zgodilo, ko sem skozi dve desetletji poizvedoval za svojim bratom. Pri svojem vnetem iskanju in zbiranju miti, ki bi me pripeljale do končnega cilja iskanja, sem prišel samo do polovice poti. S prvo skupino idrijskih partizanov je odšel v hribe tudi moj brat Rajko Tratnik. Takrat mu je bilo šestnajst let. Vse do takrat, ko se je za njim izgubila vsaka sled, je živel pod imenom Rajko. Boril se je ob narodnem heroju Janku Premrlu-Vojku, kasneje

v četi komandirja Črta in Slovenka. Sodeloval je v borbah z Italijani v Kanomljah, v Planini in na Vojškem. Njegovi soborci so pravili, da je bil izredno pogumen in smel. Tovariše z zmurnjenimi nogami je prenašal na svojih ramenih. Bil je edini, kateriga se zmrazil ni prišla. V februarju 1943 sem v starosti 14 let tudi jaz krenil za bratom. Kmalu zatem se nama je pridružil še pokojni oče.

V začetku marca 1943 so ustanovili tretji transport za Dolenjsko, v katerem sva bila tudi z bratom. Brat Rajko nas je spremljal kot bombaš s skupino 13 partizanov, kateri je poveljeval Anton Vončina, s poznejšim imenom Bobi, doma iz Cegovnice pri Idriji. Pred oohodom na Dolenjsko nam je v hiši italijanske gozdne milice komandant iz Glavnega štaba NOV in POS govoril o naporih in nevarnostih, ki nas čakajo na poti. Naslednjega dne so nas tu napadli Italijani. Izgubili smo nekoga tovariša iz Idrije, ki se je končal sam, z bombo, ko so ga Italijani pozivali k predaji. Pokalo je vse popoldne in šele na večer se je transport pomaknil v Čekovnik. Zatem nas je »prevzel« bombaški vod in nas vodil proti Beli, mimo Črnega vrha.

V Podnadertu smo se odpočili in po treh dneh krenili skozi gozdove, ki se vlečejo od Postojne mimo Pivke, Jurisih v snežniške gozdove. V gozdovih Snežnika smo se srečali s 50 partizani z Dolenjskega. Brat je s Primorci — bombaši odšel nazaj, od koder smo prišli. Poslovila sva se v prvi polovici marca 1943 in si zadnjokrat stisnila roki. Dosledno sem se lotil iskanje vsakršnih sledov, ki bi mi lahko objasnili bratovo usodo. Mnogo pripovedi sem slišal, vendar so bile vse različne. Prva varianta pravi, da so bombaši, potem ko so nas »oddali« Dolenjem, padli v past italijanskim planincem. Med drugimi mi so ostali živi tudi Matevž iz Črnič na Vipavskem, neki tovariš z Vojskega ter morebiti tudi brat Rajko, saj ga Italijani niso uspeli ujeti.

Druga varianta se razbkuje po tem od prve, da je Rajko padel v zasedi nekje na Krasu. Tretja inačica pravi, da je Rajko ostal živ, prišel na Dolenjsko in bil mitraljezec v eni izmed štirih tamkajšnjih brigad S skupino partizanov je odšel v Sovjetsko zvezo. Take so domneve. Morda bi se ga lahko spomnili tudi po opisu: Ko smo se ustavili v Podnadertu — bilo je tri dni pred njegovim izginotjem — je imel na sebi tri pare hlač, od bombe raztrgane in nekako skupaj zvečene ter vetrni jopič bele barve. Rajko je imel tudi menažko z vrezanoma začetnicama T. V., ter žepno uro na verižici. Bil je slok, srednje velik in pegast. Prosim sorbore, da mi sporočijo vse, kar vedo o usodi mojega brata Rajka Tratnika, na naslov: Valentin Tratnik, Zalog 11, Tolmin.

RIŠE: TON
PIŠE: BON
MARKO
IZ
MEDVEDJE
GORICE

52. Četa, ki je od dne do dne postajala številnejša, si je najprej uredila taborišče v skriti kotanji pod košatimi smrekami nad Volčjo jamo. Za prebivanje so borci preuredili staro oglarsko koč in v njej pripravili primerne pogoje in ležišča. Poleg koč so iz brun in lubja postavili kuhinjo. H kamnitemu ognjišču in kotlu, ki je visel na verigi izpod ostreška, se je kot »uradni« kuhar sprivil stari Kajzar. Kako bi sicer živel brez dela! Bila ga je sama pridonost in skrb. »Le jejte, fantje,« je imel navado reči. »Nič ne sme biti lačen,« je mislil na sočno Bavhovo meso, ki so ga bili vskladili na varno za morebitne huđe in suhe dni.

53. Komandant Jaka je imel s četo povsem drugačne skrbi. Novinci, ki so prihajali v četo, še niso bili vojaki. Razen tega so prihajali praznih rok, brez orožja. Ta ali oni je sicer prinesel s seboj zastarele pihalnik, ki je bil dober komaj za strašilo. Zato je odredil: »Vojaške vaje so, razen za Kajzarja, obvezne za vse. Partizan mora znati nekaj več kakor navaden vojak.« Je Jaka čisto poudarjal. Vsi so se rade volje podredili strogemu redu in disciplini, zakaj vedeli so, da morajo postati dvakrat bolj vztrajni, drzni in pogumni, če bodo hoteli z golimi rokami sovražniku izrgati orožje iz rok. S smehom so odhajali v zasede in napade...

54. Marko je postal pošlej v četi čedalje bolj doma. Izkazal se je vreden zaupanja in kmalu je znal rokovati z orožjem. Z vso pozornostjo pa je pesušal komisarja Urasta. Ki je na političnih arah govoril o velikem boju za svobodo. »Svoboda naš narod še ni užival, stoletja je bil suženj gospodi, še nikoli ni bil gospodar na svoji zemlji.« Je Urast nical besedo za besedo. »Naši narodi se borijo kot levi proti zveruskim okupatorjem, toča zmaga je v naših rokah, ker je pravica na naši strani... Svoboda bo odobnjena z voljnimi žrtvami!« Borcem je zastajal dih, ko je Urast omenil pekal v Kragujevcu in drugod po širni domovini... Razen tega pa je radio poročal o bitki pri Stalingradu in El Alameinu...

